

RÓŻ

POD

CI

NI

Doświadczenie wędrówki
w nowej sztuce
z Europy Środkowo-Wschodniej

THE

EL

TRAV

ELERS

Voyage and Migration
in New Art from
Central and Eastern Europe

14.05–21.08

Zachęta — Narodowa Galeria Sztuki | Zachęta — National Gallery of Art

Podróżnicy

Doświadczenie wędrówki w nowej sztuce z Europy Środkowo-Wschodniej

The Travellers

Voyage and Migration in New Art from Central and Eastern Europe

kuratorka | curator: Magdalena Moskalewicz

współpraca ze strony Zachęty | collaboration on the part of Zachęta: Magdalena Komornicka

architektura wystawy | exhibition architecture: Paulina Tyro-Niezgoda

artyści | artists: Adéla Babanová, Daniel Baker, Olga Czernyszewa, Wojciech Gilewicz, Pravdoliub Ivanov, C.T. Jasper & Joanna Malinowska, Irina Korina, Taus Makhacheva, Porter McCray, Alban Muja, Ilona Németh & Jonathan Ravasz, Roman Ondak, Tímea Anita Oravec, Adrian Paci, Vesna Pavlović, Dushko Petrovich, Janek Simon, Radek Szlaga & Honza Zamojski, Maja Vukoje, Sislej Xhafa

partnerzy wystawy | partners of exhibition: Austriackie Forum Kultury, British Council, Czeskie Centrum, Instytut Słowacki

patroni medialni | media patronage: Podróże, Stolica, artinfo.pl, AMS

Edward W. Said, wybitny palestyński literaturoznawca i teoretyk postkolonializmu, pisał w swoim esej *Myśli o wygnaniu*, że większość ludzi jest świadoma tylko jednej kultury, jednego otoczenia, zna swojskość tylko jednego domu. Wygnaniec z kolei zna przynajmniej dwa: jego wielostronne spojrzenie obejmuje równoległe wymiary rzeczywistości. „Jest pewna unikalna przyjemność w posiadaniu takiej świadomości [...], która umniejsza ortodoksyjność wyznawanych sądów i zwiększa życzliwość”¹ — pisał Said. Zapewne mówił tu też o sobie: emigrancie z Palestyny mieszkającym w Nowym Jorku, który najszczęśliwszy był, jak kiedyś wyznał, w samolocie. „Wygnańcami” byli dla Saida nie tylko uchodźcy, ale również wszyscy inni emigranci z wyboru, mieszkający poza krajem swojego pochodzenia. Wielu z artystów prezentowanych na wystawie *Podróżnicy* ma podobny dar wielostronnego spojrzenia. Wykorzystują go, opowiadając w swoich pracach o doświadczeniu wędrówki: własnej i innych.

Wystawa opowiada o podróży w odniesieniu do historii i teraźniejszości regionu, w którym swoboda przemieszczania się była do niedawna luksusem dostępnym niewielu. Otwarcie na świat po rewolucji 1989 roku oraz włączenie w procesy globalizacyjne umożliwiły obywatelom byłego Bloku Wschodniego wyjazd i wymianę międzynarodową na zupełnie nową skalę. Ukształtowały one dzisiejszą tożsamość regionu w równym stopniu co nowy ustrój polityczny i gospodarczy. Przez kolejne dwie dekady postępujące kapitalizm i globalizacja niosły nas konsekwentnie coraz dalej, szybciej i pewniej, aż przyzwyczailiśmy się myśleć o nich w kategoriach rozwoju o wektorze zwróconym tylko w jedną stronę — naprzód! Ale dziś wiemy także, że był to moment tyle istotny

w nowoczesnej historii Europy, co wyjątkowy. Obecny kryzys wywołany napływem nowych imigrantów do Europy pokazuje, że nasze uczestnictwo w tej globalnej wymianie było i jest jednokierunkowe. Nie jesteśmy skłonni dzielić się przywilejami, których dostąpiliśmy najpierw po upadku muru berlińskiego, a później wstępując do Unii Europejskiej. Dużo chętniej wyjeżdżamy niż gościmy u siebie obcych.

Prezentowane na wystawie prace opowiadają o wyjazdach wakacyjnych, ale i dalekich wyprawach oraz migracjach, koncentrując się na okresie od połowy XX wieku do dziś, od zamkniętych granic podzielonej, zimnowojennej Europy do napędzanego przez kapitalizm przyspieszenia pierwszych dekad XXI wieku. Oferują spojrzenie współczesnych artystów pochodzących z tego regionu — krajów byłego Bloku Wschodniego, dawnego ZSRR i dawnej Jugosławii — na kilka ostatnich dziesięcioleci w historii Europy Środkowo-Wschodniej. Wielu z nich jest migrantami w pierwszym i drugim pokoleniu, którzy użyczają nam perspektywy swojego wielostronnego spojrzenia.

Podróżnicy oscylują wokół wątków poruszanych przez projekt *Halka/Haiti*. 18°48'05"N 72°23'01"W, w którym C.T. Jasper i Joanna Malinowska wraz z kuratorką wyruszyli na Karaiby w celu spotkania z haitańskimi *Le Poloné* — potomkami polskich żołnierzy z legionów napoleońskich, którzy obrócili się przeciw dowódcom i walczyli o niepodległość niegdysiejszej kolonii — by zaprezentować im *Halkę* Stanisława Moniuszki. W efekcie tego spotkania powstała panoramiczna projekcja filmowa będąca dokumentacją przedstawienia, które odbyło się w lutym 2015 roku w miejscowości Cazale. *Halka/Haiti* zadawała pytania o możliwość reprezentacji narodowej tożsamości przy pomocy XIX-wiecznych form w XXI wieku. Ale

w projekcie równie istotny co efekt końcowy był sam proces: kolejne wizyty autorów na Haiti, służące nawiązaniu kontaktów z lokalnymi współpracownikami, uciążliwa podróż polskiego zespołu operowego i ekipy filmowej na Karaiby, niepewny transport pianina niezbędnego do wystawienia spektaklu ze stolicy Haiti Port-au-Prince w wysokie góry Cazale. W samym filmowym zapisie opery nie widać licznych podróży, które legły u podstaw jej powstania: wyprawy polskiego zespołu do Cazale czy też ekspedycji polskich legionistów za ocean w 1802 roku, bez której obecność białych Haitańczyków/czarnych Polaków na tej karaibskiej wyspie nie byłaby możliwa. *Podróżnicy* w metaforycznym sensie wypełniają tę przestrzeń. Wystawa odsłania doświadczenie podróży poprzez podjęcie i rozwinięcie wątków dawnych i nowych migracji, współczesnych wypraw badawczych i artystycznych, a także poprzez spotkanie z Innymi i reprezentację siebie wobec obcych.

Dwudziestu trzech artystów z piętnastu krajów pokazuje, jak pomiędzy naszą częścią Europy a innymi regionami świata przepływają osoby, towary oraz idee. Twórcy ci opowiadają o turystach marzących w czasach zimnej wojny o dalekich podróżach, dla których swoboda przemieszczania się była synonimem wolności politycznej. O podróżnikach, którzy w dalekich wyprawach odkrywają zapomniane historie opuszczonych miejsc. O dawnych i współczesnych migrantach z tożsamością ukształtowaną na przecięciu języków i kultur. Ale również o przedmiotach, jakie wszyscy ci wędrowcy zabierają ze sobą. Obrazach, które mają przypominać o domu, a które dla innych stają się źródłem wiedzy o świecie. Towarach, które w odległych krajach przemieniają się w ambasadorów swojej kultury. Dziełach sztuki, których cyrkulacja poza miejscem pochodzenia, staje się podstawą budowania kanonów.

Artyści prezentują różnorodne środki transportu, jak statki, pociągi i autobusy czy też wizy oraz pozwolenia — umożliwiające lub ograniczające osobistą mobilność. Odkrywając wzbogacającą wartość podróży, pokazują jednocześnie napięcia nieuchronnie powstające pomiędzy poetyckością samego doświadczenia a sytuacją polityczną, która tę podróż uwarunkowała.

Większość z nas zna swojskość tylko jednego domu i jednej kultury. Podróżnik korzysta z daru różnych punktów widzenia. Jego perspektywa pozwala nam odkryć i zrozumieć wartość innych miejsc i narodów, ale także spojrzeć na siebie jak na obcego. Spojrzenie *Podróżników* na doświadczenie wędrówki w sztuce artystów z Europy Środkowo Wschodniej jest taką właśnie próbą rzucenia światła na współczesną tożsamość regionu. ●●●

Magdalena Moskalewicz

1 Tłum autorki. Wyd. polskie: E.W. Said, *Myśli o wygnaniu*, przeł. J. Gutorow, „Literatura na Świecie” 2008, nr 09–10 (446–447), s. 40–58.

Magdalena Moskalewicz — historyczka sztuki, krytyczka i kuratorka. Urodzona w Warszawie, doktorat z historii sztuki obroniła na Uniwersytecie Adama Mickiewicza w Poznaniu, gdzie była też redaktorką naczelną magazynu „Arteon”. W latach 2012–2015 pracowała w Museum of Modern Art (MoMA) w Nowym Jorku, gdzie kierowała grupą badawczą zajmującą się sztuką powojenną z Europy Środkowo-Wschodniej. Obecnie jest gościnną profesorką Międzynarodowych Historii Sztuki na Carnegie Mellon University w Pittsburghu. W swojej praktyce badawczej i kuratorskiej interesuje się przepisywaniem dominujących narracji historyczno-artystycznych oraz kwestią reprezentacji tożsamości poprzez sztukę. Mieszka i pracuje w Nowym Jorku i Pittsburghu.

Edward W. Said, the eminent Palestinian literary scholar and author of postcolonial theory, wrote in his essay, *Reflections on Exile*, that most people are aware of only one culture, one setting; they know the familiarity of only one home. An exile, on the other hand, is aware of at least two, and ‘this plurality of vision gives rise to an awareness of simultaneous dimensions . . . There is a unique pleasure in this sort of apprehension . . . that diminish orthodox judgement and elevate appreciative sympathy.’¹ This category would obviously include Said himself, a Palestinian immigrant living in New York City, who, as he once confessed, was happiest when aboard an airplane. He used the term, ‘exiles’ not just for refugees, but also for voluntary expatriates and émigrés living outside their country of birth. Many of the artists featured in the exhibition *The Travellers* have similarly been gifted with a plurality of vision. They use it in their works, narrating the experience of voyage and migration, both their own and other people’s.

The exhibition looks at travel in a region where freedom to travel was, until recently, a luxury available only to the very few. The revolution of 1989 and the subsequent opening to the world and globalisation processes allowed citizens of the former Eastern Bloc personal mobility on an unprecedented scale. Participation in international exchanges contributed to the region’s identity today as much as the new political and economic order. For two successive decades, capitalism and globalisation carried us farther, faster, and surer, until we got used to thinking in terms of progress with only one direction — forward! Today, we

see how that moment was as pivotal for modern European history as it was exceptional. Europe’s response to foreign refugees shows that our participation in the global exchange was, and is, predominantly one-way. We do not willingly share the privileges that we gained after the fall of the Berlin Wall and as a consequence of our EU accession. We are enthusiastic about going abroad, but far less so about welcoming foreigners.

The works presented in the show tell the stories of holiday trips as well as distant journeys and migrations. They focus on a period from the mid-20th century until today, from the closed borders of the divided Cold War-era Europe to the capitalism-driven acceleration of the 21st century’s first decades. They offer a reflection by contemporary artists hailing from the region — the former Eastern Bloc countries, the former Soviet Union and former Yugoslavia — on the last few decades in the history of Central and Eastern Europe. Many of these artists are first- and second-generation migrants, who share with us their ‘plurality of vision’.

The Travellers revolves around issues raised by the project *Halka/Haiti 18°48'05"N 72°23'01"W*, where artists C.T. Jasper and Joanna Malinowska, accompanied by the curator, travelled to Haiti to meet *Le Poloné* — descendants of Polish soldiers from Napoleon’s army, who switched sides to fight for the former colony’s independence — and to present to them Stanisław Moniuszko’s opera, *Halka*. The result of their meeting was an opera performance that took place in the town of Cazale in February 2015, and film documentation of that show, in the form of a multichannel video projection. *Halka/Haiti* examined the possibility of representing national identity via 19th-century artistic forms in the 21st century. But just as important as the project’s final outcome was the process itself: the authors’ successive visits to Haiti, serving to establish contacts with local collaborators, the opera team and film crew’s long trip to the Caribbean, the bumpy transport of a piano for the show from Port-au-Prince to the mountainous region of Cazale. The film documentation of the performance doesn’t show the many trips that made it possible: the Polish crew’s journey to Cazale, or the expedition of Polish legionnaires in 1802, which is why there are white Haitians/black Poles on this Caribbean island in the first place. *The Travellers* metaphorically fills this gap. The exhibition makes this experience of travel visible by taking up and elaborating the themes of historical and present-day migrations, contemporary research and artistic expeditions. And also, by reflecting on meeting the Other, together with the complexity of representing one’s own identity during such encounter.

Twenty-three artists from fifteen countries show how people, goods, and ideas flow between our part of Europe and other regions of the world. They tell us about Cold War-era tourists dreaming about exotic trips at a time when the freedom to travel was synonymous with political freedom. About travellers, who, on distant voyages, discover the forgotten history of abandoned places. About historical and contemporary migrants, their identity formed at an intersection of languages and cultures. But also about the objects these travellers take with them. About pictures that are to remind them of home and which become a source of knowledge about the world for others. About products that in distant countries turn into ambassadors of their culture. About artworks whose circulation beyond their place

of origin lays a foundation for building canons. The artists present various means of transportation, such as ships, trains or buses, as well as visas or permits, that facilitate or limit their personal mobility. Discovering the enriching value of travel, they also shed light on the tensions arising inevitably between the poetics of the experience itself and the political situation that condition it.

Most of us know the familiarity of one home and one culture only. A traveller takes advantage of multiple viewpoints. That complex perspective not only allows us to recognise and embrace the value of other places and nations, but also to see ourselves as foreigners. By looking at the experience of voyage and migration in the art of Central and Eastern Europe, *The Travellers* shed light on the contemporary identity of the region. ●●●

Magdalena Moskalewicz

1 Edward W. Said, ‘Reflection on Exile’, in *Reflections on Exile and Other Essays*, Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 2002, p. 186.

Magdalena Moskalewicz is an art historian, critic, and curator. Born in Warsaw, she earned her PhD in Art History in Adam Mickiewicz University in Poznań, where she also served as editor-in-chief of the contemporary art magazine, *Arteon*. In 2012–2015 she was a postdoctoral fellow at The Museum of Modern Art in New York, where she led the Central and Eastern European branch of MoMA’s global research initiative, C-MAP. She is currently Visiting Professor of International Art Histories at Carnegie Mellon University in Pittsburgh. In her scholarly, editorial, and curatorial work, Moskalewicz critically investigates local art histories and representations of national identities in order to reshape and revise dominant historical narratives. She lives and works in New York and Pittsburgh.

Poetyka a polityka podróży The Poetics vs. Politics of Travel

Taus Makhacheva, *Gamsutl*, 2012, video, dzięki uprzejmości artystki
Taus Makhacheva, *Gamsutl*, 2012, video, courtesy of the artist

Rozpoczynając wystawę dwie prace artystki z Dagestanu prezentują poetycki i polityczny wymiar podróży. Makhacheva zabiera nas w podróż do opuszczonego miasta Gamsutl — wykutej w skale osady, jeszcze kilkadziesiąt lat temu zamieszkiwanej przez złotników i kowali. Jedynym śladem ludzkiej obecności jest tu podróżnik — samotny wędrowiec, który poprzez skupione, taneczne gesty odkrywa dla nas zapomniane historie tego miejsca.

Welcoming the viewer, two works by Taus Makhacheva (Russia/Dagestan) present the poetic and political dimension of travel. In *Gamsutl*, the artist takes us on a trip to an abandoned settlement carved in bare rock, which was still inhabited by jewellers and blacksmiths several decades ago. The only trace of human existence here is a lone traveller who through his focused, dancing gestures uncovers for us the forgotten histories of this picturesque place.

Taus Makhacheva, *Typy kaukaskie*, 2013—do dziś, dawne pocztówki, dzięki uprzejmości artystki i Museum Van Hedendaagse Kunst, Antwerpia

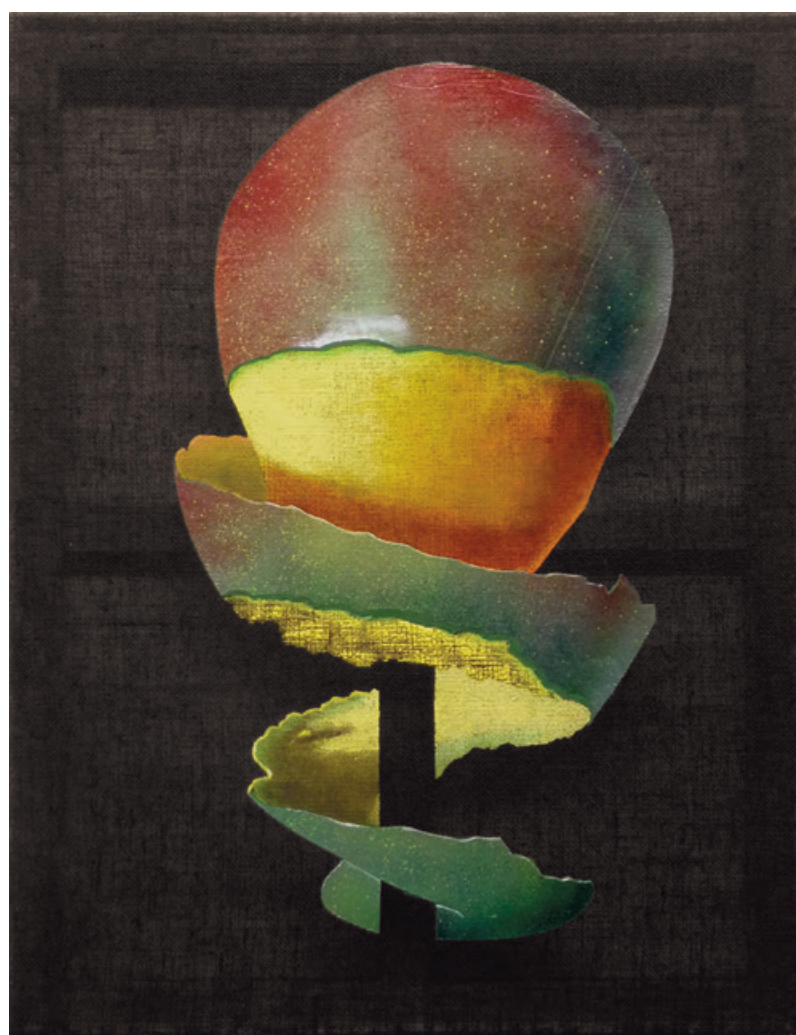
Taus Makhacheva, *Types du Caucasus*, 2013—ongoing, antique postcards, courtesy of the artist and Museum Van Hedendaagse Kunst, Antwerp

Artystka eksponuje również swoją kolekcję kartek pocztowych z przełomu XIX i XX wieku, przedstawiających mieszkańców Kaukazu. Drukowano je na potrzeby ówczesnych przyjezdnych z zagranicy, należących do wykształconej i dobrze sytuowanej klasy po-

dróżującej, a wyjaśnienia przedstawionych „typów kaukaskich” zapisane są po rosyjsku i francusku. Upozowane i przeestetyzowane zdjęcia podkreślają egzotykę bądź prymitywizm fotografowanych osób. Pozornie niewinna typizacja, charakterystyczna dla wczesnych badań etnograficznych, łatwo zamienia się w konstruowanie tożsamości Innego jako podrzędnej w stosunku do zachodnioeuropejskiej.

The artist presents her collection of postcards from the turn of the 20th century, showing the various human ‘types of Caucasus’. Printed for foreign tourists, members of the educated and well-off travelling class, with captions in Russian and French, the posed and over-aestheticised representations emphasise the exoticism or primitivism of the subjects. Seemingly innocent, the categorisations characteristic of early ethnographic studies easily gave way to constructing an identity of the Other as inferior to the Western European one.

Cyrkulacja towarów w epoce globalizacji The Circulation of Goods in the Globalisation Era

Maja Vukoje, *Inne mango*, 2016, z cyklu obrazów (*Inne mango*, *Batat*, *Burak*, *Orzech ziemny*, *Kostka cukru*, *Czwarta piramida*, *Kolońska głowa cukru*) 2014–2016, akryl, juta, technika mieszana, dzięki uprzejmości artystki i Galerie Martin Janda, Wiedeń

Maja Vukoje, *Another Mango*, 2016, from the painting series (*Another Mango*, *Sweet Potato*, *Beetroot*, *Peanut*, *Sugar Cube*, *Fourth Pyramid*, *Cologne Sugarloaf*), 2014–2016, acrylic on burlap, mixed media, courtesy of the artist and Galeria Martin Janda, Vienna

Obrazy Mai Vukoje przedstawiają owoce i towary kolonialne pochodzące z Karaibów. Swoim sensualnym, malarskim cyklem artystka wpisuje się w długą, opisywaną przez Edwarda W. Saida tradycję pragnienia tego, co inne i egzotyczne. Vukoje maluje z wykorzystaniem organicznych substancji, które obrazuje też w swoich pracach (jak kawa, cukier czy naturalne barwniki), zaś podłożem stają się często jutowe worki służące do przewożenia importowanych towarów. W ten sposób przygląda się różnicy pomiędzy obiektem a jego malarską reprezentacją. Jej artystyczna strategia jest bezpośrednio

związana z zainteresowaniem Karaibami jako miejscem krzyżowania się różnych tożsamości kulturowych.

The paintings by Maja Vukoje depict Caribbean fruits and colonial goods. With her sensuous painting series, the artist echoes the long tradition, described by Edward W. Said, of coveting the outlandish and exotic. Vukoje paints using organic substances, which she also depicts in her works (e.g. coffee, sugar or natural dyes), and often uses as support the very burlap employed in the transport of these commodities — thus examining the difference between the object and its visual representation. The artist's artistic strategy is directly related to her interest in the Caribbean as a place of cultural intersection and hybridisation.

Adrian Paci, *Kolumna*, 2013, obiekt i wideo, dzięki uprzejmości artysty i galerii kaufmann repetto, Mediolan/Nowy Jork

Adrian Paci, *The Column*, 2013, object and video, courtesy of the artist and kaufmann repetto, Milan/New York

Leżąca na chodniku przed wejściem do Zachęty pięcotonowa marmurowa kolumna została zamówiona w Chinach przez albańskiego artystę Adriana Paciego. Przybyła do Europy na statku-pływającej fabryce — czas transportu był tożsamy z czasem jej produkcji. Klasycystyczną kolumnę, w swojej formie odwołującą się do historii zachodniej architektury, wykonali chińscy robotnicy, a wytwory „made in China” uchodzą powszechnie za podróbki i tandetę. Prowokując tę sytuację, Paci pokazuje, jak trudne w dobie globalizacji — masowego przepływu towarów, idei oraz taniej siły roboczej — jest jednoznaczne zdefiniowanie tożsamości kulturowej. Proces produkcji i transportu kolumny dokumentuje prezentowany na wystawie film.

The five-tonne marble column in front of Zachęta was commissioned in China by the Albanian artist Adrian Paci. It was brought to Europe on a ship, a 'sailing factory', its transport time being identical with production time in the process driven by the logic of capital. The classical column, its form referencing the history of Western architecture, was made by Chinese workers, and goods 'made in China' are commonly considered to be fake and cheap. Paci provocatively demonstrates how difficult it is to define cultural identity in an era of globalisation — of mass-scale flows of goods, ideas, and cheap labour. A video presented in the exhibition documents the process of the column's production and transport.

Janek Simon, *Alang Transfer*, 2016, instalacja, dzięki uprzejmości artysty i Galerii Raster, Warszawa
Janek Simon, *Alang Transfer*, 2016, installation, courtesy of the artist and Raster Gallery, Warsaw

Przygotowując pracę na wystawę, Janek Simon ponownie pojechał do miejscowości Alang na wschodnim wybrzeżu Indii, gdzie znajduje się monumentalne cmentarzysko

starych statków. Są tam rozbierane na części, a mieszkańcy miasteczka utrzymują się z ich sprzedaży. Simona interesowały znalezione na lokalnym targu mapy, instrukcje stanowiące wyposażenie statków oraz pejzaże i portrety, które załoga i pasażerowie zabierali niegdyś ze sobą, by przypominały im o domu. Zakupione i przywiezione do Polski, stanowią niesamowity kolaż wielu języków wizualnych; świadectwo zderzenia różnych kultur podróży.

Preparing the work for the exhibition, Janek Simon revisited Alang on the east coast of India, where a monumental graveyard of old ships is located. The local residents' main occupation is disassembling these ships for the sale of their parts. Visiting the market, the artist became interested in maps and manuals salvaged from the dismantled ships, as well as in the landscape and portrait paintings once taken aboard to remind the sailors of home. Purchased and brought to Poland, they comprise a unique collage of multiple visual languages; a testimony to the clash of different traveling cultures.

Marzenia o przestrzeni Dreaming of Space

Vesna Pavlović, *Fototeka*, 2013/2016 (detal), z cyklu *Tkaniny socjalizmu*, instalacja fotograficzna z wykorzystaniem slajdów z podróży prezydenta Jugosławii Josipa Broz Tito w latach 1945–1979, fot. dzięki uprzejmości Muzeum Historii Jugosławii, Belgrad

Vesna Pavlović, *Photo Library*, 2013/2016 (detail), from *Fabrics of Socialism* series, photographic installation including slides featuring the travels of former Yugoslav president Josip Broz Tito in 1945–1979, photo courtesy of the Museum of Yugoslav History, Belgrade

Współcześni artyści odwołują się też do historii i czasów socjalizmu, do doświadczenia ówczesnych podróżników. Pavlović pokazuje w swojej pracy 80 archiwalnych fotografii dokumentujących zagraniczne wojaże jugosłowiańskiego przywódcy Josipa Broz Tito. Turystyczne widoki Tadž Mahal czy krzywej wieży w Pizie mieszają się tu z propagandowymi obrazami powitalnych ceremonii w Meksyku czy Egipcie. Prywatny charakter tego archiwum zaciera różnice pomiędzy osobistymi wspomnieniami Tito a propagandą sukcesu w socjalistycznej Jugosławii.

Contemporary artists also engage with the socialist past and the experience of socialist-era travellers. Pavlović shows eighty archival photographs documenting the foreign trips of the Yugoslav leader, Josip Broz Tito. Tourist views of the Taj Mahal or the leaning tower of Pisa overlap here with official images from welcoming ceremonies in Mexico or Egypt. The archive's private character blurs the difference between Tito's personal memories and socialist Yugoslavia's propaganda of success.

Adéla Babanová, *Powrót do Adriaportu*, 2013, wideo i archiwalia, dzięki uprzejmości artystki i PRAGOPROJEKT, a.s.

Adéla Babanová, *Return to Adriaport*, 2013, video, archival materials, courtesy of the artist and PRAGOPROJEKT, a.s.

Film czeskiej artystki opowiada o planach budowy z inicjatywy czechosłowackich władz podziemnego tunelu kolejowego prowadzącego nad Adriatyk. Babanová łączy fakty i dokumenty historyczne z fikcyjnymi wspomnieniami ówczesnych urlopowiczów, ukazując uniwersalną tęsknotę za otwartą przestrzenią, której dostępność staje się synonimem wolności w czasach totalitaryzmu.

The Czech artist's mockumentary traces the Czechoslovak government's plans to build an underground rail tunnel connecting the country with the Adriatic coast. Babanová mixes facts and historical documents with fictional accounts by the era's vacationers, depicting a universal yearning for open space, the accessibility of which becomes a synonym for freedom under communist rule.

Sislej Xhafa, *Barka*, 2011, instalacja, dzięki uprzejmości artysty i GALLERIA CONTINUA, San Gimignano/Pekin/Les Moulins/Hawana

Sislej Xhafa, *Barka [The Barge]*, 2011, installation, courtesy of the artist and GALLERIA CONTINUA, San Gimignano/Beijing/Les Moulins/Habana

Praca ta nawiązuje do aktualnego problemu uchodźców, pokazując, jak marzenie o ucieczce łatwo zamienia się w ludzki dramat. Stos ułożonych ciasno butów, które artysta znalazł na plażach Lampedusa, przywodzi na myśl łódzie przeciążone tłumami pasażerów. *Barka* staje się świadectwem przymusowej wędrówki uchodźców przez morze oraz bolesnym przypomnieniem ich nieustannej walki o przetrwanie.

The work relates to the current refugee crisis, showing how dreams about escape can easily turn into a nightmare. A heap of shoes that the artist had found on the beaches of Lampedusa recalls boats overcrowded with migrants. A testimony to the refugees' forced voyage across the sea, *The Barge* is painful reminder of their constant struggle for survival.

Między Wschodem i Zachodem: podróże artystyczne Between East and West: Artistic Peregrinations

Radek Szlaga i Honza Zamojski, *Transatlantyk*, 2012 (rekonstrukcja 2016), instalacja, dzięki uprzejmości artystów i galerii LETO, Warszawa

Radek Szlaga and Honza Zamojski, *Transatlantic*, 2012 (reconstruction 2016), installation, courtesy of the artists and LETO gallery, Warsaw

Wiosną 2012 roku Szlaga i Zamojski wsiedli w Antwerpii na pokład statku towarowego, którym postanowili popłynąć do Nowego Jorku na targi sztuki Frieze. Po dwóch dniach wyprawa nazwana *Transatlantyk* przestała mieć dla nich posmak metafizycznej wędrówki śladami Witolda Gombrowicza, a zaczęła smakować smażonym jedzeniem serwowanym codziennie przez filipińskiego kucharza. Po trzech dniach przeczytali wszystko, co mieli do przeczytania. Po czterech — nudziła ich nawet gra w koszykówkę pod pokładem. Po pięciu — myśleli już tylko o owocach, dziewczynach i nieodebranych mejlach. I o ziemniakach. Prezentowana na wystawie instalacja jest rekonstrukcją ich stoiska na targach Frieze w Nowym Jorku.

In the spring of 2012, Szlaga and Zamojski went to Antwerp and boarded a cargo ship bound for New York, where they were to attend the Frieze Art Fair. After two days, the voyage — which they christened *Trans-Atlantic* in memory of Witold Gombrowicz's novel — lost the flavour of a metaphysical journey and began to taste of the fried food served everyday by the ship's Philippino chef. After three days, they had read everything they had to read. After four, they had even grown bored of playing basketball on the lower deck. After five, all they could think of was fresh fruit, girls, and unread e-mails. And potatoes. The featured installation is a reconstruction of the duo's fair booth at Frieze New York.

Roman Ondak, *Nowe terytoria*, 2005, wizytówka, fotografie, papier, dzięki uprzejmości artysty i gb agency, Paryż

Roman Ondak, *New Territories*, 2005, visit card, photographs on paper, courtesy of the artist and gb agency, Paris

W zachodnim świecie sztuki od kilku dekad obowiązuje moda na artystów z coraz to nowych, nieodkrytych dotąd terytoriów. Jako ironiczny komentarz do tego zjawiska Ondak wyprodukował wizytówki, w których podawał swój fikcyjny adres na Syberii, a następnie rozdawał je pasażerom kolei transsyberyjskiej.

It has been popular in the art world over the last few decades to discover artists from ever new, virgin territories. As an ironic commentary on the phenomenon, Ondak had business cards printed with a fictional Siberian address, which he then handed out to passengers on the Trans-Siberian Railway.

Porter McCray, *15 Polish Painters*, 1961, 2016, wykład performatywny, obrazy, fotografie i archiwalia z kolekcji Museum of American Art, Berlin

Porter McCray, *15 Polish Painters*, 1961, 2016, performative lecture, paintings, photographs and ephemera from the collection of Museum of American Art, Berlin

Porter McCray, wieloletni dyrektor Programów Międzynarodowych nowojorskiego Museum of Modern Art był pierwszym muzealnikiem z Zachodu, który odwiedził Polskę w czasach kulturalnej „odwilży” w latach pięćdziesiątych XX wieku. Efektem tej podróży była pokazana w MoMA wystawa *15 Polish Painters* (1961), na której znalazły się m.in. prace Tadeusza Kantora, Wojciecha Fangora czy Teresy Pągowskiej. Dokumentację tej historycznej ekspozycji można zobaczyć na wystawie w Zachęcie.

A long-time director of the Museum of Modern Art's International Program, Porter McCray visited Warsaw in 1959, during the cultural 'thaw', and was the first Western museum professional to travel to Poland since the Second World War. One of the consequences of his trip was the MoMA exhibition *15 Polish Painters* (1961), featuring artists such as Tadeusz Kantor, Wojciech Fangor and Teresa Pągowska. We are showing a documentation of the historical exhibit.

Nacjonalizm i wygnanie Nationalism and Exile

Alban Muja, *Berati*, z cyklu *Moje imię, ich miasto*, 2013, fotografia, dzięki uprzejmości artysty
Alban Muja, *Berati*, from the *My Name Their City* series, 2013, photograph, courtesy of the artist

Niedoszłymi podróżnikami są bohaterowie zdjęć Albana Muji — naznaczeni przez pochodzenie swoich rodziców. Siedem fotografii przedstawia mieszkańców Kosowa noszących imiona wzięte od nazw albańskich miast: Berat, Milot, Saranda, Gjirokastra, Shkodra, Butrint i Vlora. Kosowo zostało włączone po II wojnie światowej w obręb Jugosławii, a mieszkający tam Albańczycy odcięci od swoich rodzin. Nostalgia za ojczyzną i nadzieja na powrót Wielkiej Albanii oraz silne poczucie narodowej tożsamości spowodowały modę na nadawanie dzieciom imion pochodzących od nazw niedostępnych miast.

Stigmatised by their parents' origin, the protagonists of Alban Muja's photographs are would-be travellers. The seven photographs show Kosovo residents named after Albanian towns: Berat, Milot, Saranda, Gjirokastra, Shkodra, Butrint, and Vlora. After the Second World War, Kosovo became part of Yugoslavia, and the Albanians living there were cut off from their families. Nostalgia, hopes for a return to Greater Albania, and a strong sense of national identity inspired many parents to name their children after the Albanian towns they weren't allowed to visit.

Ilona Németh i Jonathan Ravasz, Powrót, 2013/2016, obiekt, dzięki uprzejmości artystów
Ilona Németh and Jonathan Ravasz, Retour, 2013/2016, object, courtesy of the artists

Ilona Németh i Jonathan Ravasz opowiadają o nomadach innego typu — o „wędrujących” pomnikach. Wznoszenie figur węgierskich bohaterów narodowych na placach i skwerach słowackich miast, które kiedyś leżały na terenie Austro-Węgier, stało się w ostatnich dwóch dekadach specyficzną formą uprawiania lokalnej polityki historycznej.

Proszę, weź jedną pocztówkę. Możesz wysłać pomnik z powrotem tam, skąd przybył — albo w zupełnie inną część świata.

Ilona Németh and Jonathan Ravasz tell the story of nomads of a yet different kind — ‘travelling’ memorials. Over the last twenty years, erecting figures of Hungarian national heroes in the public squares of Slovakian towns that used to be part of Austria-Hungary has become a peculiar form of practicing local historical politics.

Please, take one postcard. You can send the memorial back to where it came from — or anywhere else.

Roman Ondak, Casting Antinomads, 2000, 120 barwnych fotografii, dzięki uprzejmości artysty i Pomeranz Collection, Wiedeń

Roman Ondak, Casting Antinomads, 2000, 120 colour photographs, courtesy of the artist and Pomeranz Collection, Vienna

Bohaterowie fotografii Ondaka to innego typu niedoszli podróżnicy — mieszkańcy Słowacji, którzy pomimo otwartych granic świadomie decydują się z niej nie wyjeżdżać. Wśród swoich krewnych i znajomych artysta przeprowadził ankietę, pytając, czy czują się nomadami, czy wręcz przeciwnie. Następnie sportretował tych „antypodróźników” w ich mieszkaniach i biurach, w osobistych przestrzeniach, gdzie czują się najbardziej u siebie.

The protagonists of Ondak’s photographs are would-be travellers of a different kind; residents of Slovakia, they have decided against emigrating despite the opening of borders. The artist had conducted a survey among his friends and relatives, asking them whether they feel like nomads or, instead, like anti-nomads. He then portrayed the ‘anti-travellers’ in their homes and offices, the personal spaces where they feel most at home.

Figura migranta The Figure of a Migrant

Dushko Petrovich, El Oso Carnal, 2013–2016, akryl, papier, dzięki uprzejmości artysty
Dushko Petrovich, El Oso Carnal, 2013–2016, acrylic on paper, courtesy of the artist

O złożonej tożsamości migranta opowiada praca Dushko Petrovicha — urodzonego w Ekwadorze syna emigranta z byłej Jugosławii, który jako sześciolatek wyjechał z rodziną do Stanów Zjednoczonych. Obraz zbiera w jedną kompozycję ślady jego kolejnych podróży i życiowych doświadczeń: widok wulkanu górującego nad Quito, maskotkę szkolnej drużyny z Ohio, nazwy europejskich miast, w których mieszkał, czy buddyjską mantrę. Petrovicha inspiruje ludowe malarstwo Ameryki Łacińskiej, gdzie właściciele prywatnych autobusów pokrywają swoje pojazdy osobistymi malunkami i nadają im imiona.

The complex identity of the migrant is the theme of this painting by Dushko Petrovich, whose father had emigrated from the former Yugoslavia to Ecuador, where Petrovich himself lived before leaving for the United States at the age of six. The painting brings together traces of the artist's travels and life experiences: the sight of the volcano towering over Quito, a school team mascot from Ohio, names of the European cities where he lived, and a Buddhist mantra. Petrovich is inspired by the vernacular painting of Latin America, where private bus owners give their vehicles nicknames and cover them with elaborate personal imagery.

Olga Czernyszewa, *Pociąg*, 2003, video, dzięki uprzejmości artystki

Olga Czernyszewa, rysunek z cyklu *Przelotnie* 2013, węgiel, papier, dzięki uprzejmości artystki, kolekcja Iriny i Marisa Vitols, Ryga

Olga Chernysheva, *The Train*, 2003, video, courtesy of the artist

Olga Chernysheva, drawing from the *Briefly* series, 2013, charcoal on paper, courtesy of the artist, collection of Irina and Maris Vitols, Riga

Malowanemu autobusowi z Ekwadoru przeciwstawiony jest rosyjski pociąg. Kamera Czernyszewej wędruje przez kolejne wagony, przedziały i tunele, przesuając się pomiędzy pasażerami, którzy — choć wewnątrz pędzącego pociągu — dużo częściej wydają się odrętwiali i obojętni niż podekscytowani (czy choćby zmęczeni) podróżą. Zrealizowany ponad dekadę po upadku Związku Radzieckiego film w niepokojący sposób przywołuje zastój i beznadziejność tamtych czasów: uporczywość stagnacji, od której trudno uciec.

Juxtaposed with the Ecuadorian painted bus is a Russian train. Chernysheva's camera travels through the successive cars, compartments, and tunnels, moving among the passengers, who despite being aboard a rushing train, seem numb and indifferent rather than excited (or simply fatigued) by the trip. Made more than a decade after the collapse of the Soviet Union, the film disturbingly evokes the stagnancy and hopelessness of the era: the persistence of a depression that can hardly be escaped.

Daniel Baker, *Copse*, 2006, emalia, drewno, dzięki uprzejmości artysty

Daniel Baker, *Copse*, 2006, enamel, wood, courtesy of the artist

Z ekspozycji wyprowadzają widza znaki z napisami „zakaz wstępu”, „teren prywatny”, „wstęp wzbroniony”. Hasła te ograniczają poruszanie się, lecz jednocześnie stają się synonimami wykluczenia. Daniel Baker — brytyjski Cygan — dotyka problemów związanych z dyskryminacją i przymusową asymilacją Romów w Europie. Artysta wykonał znaki z fragmentów drewnianego płotu znalezione w miejscu dawnego obozu cygańskiego po tym, jak jego mieszkańcy zostali przymusowo przesiedleni do mieszkań socjalnych. Zaskakujący w tym towarzystwie slogan „No Travellers” odnosi się bezpośrednio do Cyganów, nazywanych w języku angielskim podróżnikami. Znaki tego typu powszechne były na prywatnych posesjach w Wielkiej Brytanii, a jeszcze do niedawna można je było także napotkać w londyńskich pubach. Baker wskazuje, jak często tradycyjny tryb życia Cyganów i innych grup koczowniczych prowokuje agresję i wykluczenie.

Leading the viewer out of the exhibit are a series of signs: 'no admittance', 'no trespassing', 'keep out'. Messages aiming to restrict physical movement, they also become synonyms of exclusion. Daniel Baker — a Romani Gypsy from Britain — raises the issue of discrimination against the Roma people in Europe and their forced assimilation. The artist made the signs with fragments of a wooden fence found on the site of a former Gypsy camp after its residents had been forcefully relocated to council housing. Perhaps surprising in the context, the sign 'no travellers' refers to the English Gypsies, known in Britain as 'travellers'. Such signs used to be common on private properties in the UK, and until recently could be encountered in London's pubs. Baker points out how often the traditional lifestyles of Gypsies and other nomads provoke aggression and exclusion.

Prace na wystawie

Works Featured in the Exhibition

sala 1 | room 1

Taus Makhacheva

Gamsutl, 2012, wideo, 16 min, kolekcja Museum Van Hedendaagse Kunst, Antwerpia
Typy kaukaskie, 2013–do dziś, kolekcja dawnych pocztówek

Gamsutl, 2012, video, 16 min., collection of Museum Van Hedendaagse Kunst, Antwerpen
Types du Caucase, 2013 to the present, antique postcard collection

Adrian Paci

Kolumna, 2013, wideo, 26 min
Kolumna, 2013, obiekt, 130 × 120 × 600 cm, 5 ton (przed fasadą), dzięki uprzejmości artysty i galerii Kaufmann Repetto, Mediolan/Nowy Jork

The Column, 2013, video, 26 min.
The Column, 2013, object, 130 × 120 × 600 cm, 5 tonne (in front of the façade), courtesy of the artist and Kaufmann Repetto gallery, Milan/New York

Vesna Pavlović

Fototeka, 2013/2016, z cyklu *Tkaniny socjalizmu*, instalacja fotograficzna, projekcja, tkanina, 850 × 380 cm

Fototeka, 2013/2016, from *Fabrics of Socialism* series, photographic installation, projection, textile, 850 × 380 cm

Maja Vukoje

Inne mango, 2016, akryl, juta, 90 × 70 cm
Kolońska głowa cukru, 2015, akryl, cukier, kawa, juta, 85 × 60 cm
Orzech ziemny, 2015, akryl, wybielacz, juta, 60 × 50 cm
Kostka cukru, 2015, akryl, cukier, juta, 70 × 70 cm
Batat, 2015, akryl, wybielacz, juta, 160 × 90 cm
Czwarta piramida, 2015, akryl, cukier, kawa, juta, 70 × 70 cm
dzięki uprzejmości artystki i Galerie Martin Janda, Wiedeń

Another Mango, 2016, acrylic on burlap, 90 × 70 cm
Cologne Sugar Loaf, 2015, acrylic, sugar, coffee on burlap, 85 × 60 cm
Peanut, 2015, acrylic, bleach on burlap, 60 × 50 cm
Sugar Cube, 2015, acrylic, sugar on hessian, 70 × 70 cm
Sweet Potato, 2015, acrylic, bleach on burlap, 160 × 90 cm
4th Pyramide, 2015, acrylic, sugar, coffee on hessian, 70 × 70 cm
courtesy of the artist and Galerie Martin Janda, Vienna

Janek Simon

Alang Transfer, 2016, instalacja, dzięki uprzejmości artysty i Galerii Raster, Warszawa

Alang Transfer, 2016, installation, courtesy of the artist and Raster Gallery, Warsaw

Irina Korina

Polskie wakacje, 2016, z cyklu *Infografiki*, sklejka, tkanina, średnica 130 cm

Polish Vacation, 2016, from *Infographics* series, plywood, fabric, 130 cm in diameter

sala 2 | room 2

C.T. Jasper, Joanna Malinowska

Halka/Haiti. 18°48'05"N 72°23'01"W, 2015, wielokanałowa projekcja wideo, 82 min, kolekcja Zachęty — Narodowej Galerii Sztuki
Część I, Uwertura: 13 min, Część II, Opera: 69 min
Projekt, którego kuratorką była Magdalena Moskalewicz, przygotowany został do Pawilonu Polskiego na 56 Międzynarodowej Wystawie Sztuki — La Biennale di Venezia
bez tytułu, 2016, wideo, 32 min

Halka/Haiti 18°48'05"N 72°23'01"W, 2015, multichannel video projection, 82 min., collection of Zachęta — National Gallery of Art Part I, Overture: 13 min., Part II, Opera: 69 min. Project produced for the Polish Pavilion at the 56th International Art Exhibition — La Biennale di Venezia and curated by Magdalena Moskalewicz
untitled, 2016, video, 32 min.

sala 3 | room 3

Adéla Babanová

Powrót do Adriaportu, wideo, 14 min, archiwalne plany architektoniczne, dzięki uprzejmości artystki i PRAGOPROJEKT, a.s.

Return to Adriaport, video, 14 min., archival architectural documents, courtesy of the artist and PRAGOPROJEKT, a.s.

Sislej Xhafa

Barka, 2011, buty, klej, 450 × 100 × 60 cm
Parasol plażowy, 2011, ubrania, parasol dzięki uprzejmości artysty i GALLERIA CONTINUA, San Gimignano/Pekin/Les Moulins/Hawana

Barka [The Barque], 2011, shoes, glue, 450 × 100 × 60 cm
Sunshade, 2011, clothes, umbrella
courtesy of the artist and GALLERIA CONTINUA, San Gimignano/Beijing/Les Moulins/Havana

sala 4 | room 4

Radek Szlaga, Honza Zamojski

Transatlantyk, 2016, rekonstrukcja stoiska targowego na Frieze Art Fair w Nowym Jorku, 2012, dzięki uprzejmości artystów i Galerii LETO, Warszawa

Transatlantic, 2016, reconstruction of a booth at Frieze Art Fair New York, 2012, courtesy of the artists and LETO Gallery, Warsaw

Roman Ondak

Nowe terytoria, 2005, wizytówka, fotografie, papier, 25 × 40,5 cm, dzięki uprzejmości artysty i gb agency, Paryż

New Territories, 2005, business card, photographs on paper, 25 × 40,5 cm, courtesy of the artist and gb agency, Paris

Tímea Anita Oravec

Z cyklu *Czas utracony*, ręcznie haftowana tkanina, barwny jedwab:
Nr I, 2007, 70 × 60 cm
Nr III, 2008, 60 × 70 cm
Nr IV, 2015, 70 × 60 cm

From the *Time Lost* series, hand embroidery on textile, coloured silk:
Nr I, 2007, 70 × 60 cm
Nr III, 2008, 60 × 70 cm
Nr IV, 2015, 70 × 60 cm

15 Polish Painters, 1961, 2016, wykład-performans obrazy, fotografie i archiwalia z Muzeum Amerykańskiego w Berlinie
Instalacja przygotowana przy współpracy z **Porterem McCrayem**

15 Polish Painters, 1961, 2016, lecture-performance paintings, photographs and archival materials from the collection of Museum of American Art, Berlin
Installation prepared in collaboration with **Porter McCray**

Wojciech Gilewicz

Painter's Painting, 2015, wideo, 18 min
Painter's Painting, 2015, video, 18 min.

Daniel Baker

Lustrzany znak, 2005, emalia, srebro i złoto w płatkach, szkło akrylowe, 21 × 87 cm
Copse, 2006, emalia, drewno
Sign Looking Glass, 2005, enamel paint, gold and silver leaf on perspex, 21 × 87 cm
Copse, 2006, enamel on wood

sala 5 | room 5

Alban Muja

Z cyklu *Moje imię, ich miasto*, 2013,
wydruk cyfrowy, 80 × 60 cm:

Saranda
Berat
Vlora
Butrint
Gjirkastra
Shkodra

From the series *My Name, Their City*, 2013,
digital print, 80 × 60 cm:

Saranda
Berati
Vlora
Butrinti
Gjirkostra
Shkodra

Olga Czernyszewa

Przelotnie, 2013, cykl rysunków, węgiel, papier,
37 × 59 cm każdy
Pociąg, 2003, wideo, 7 min

Briefly, 2013, drawing series, charcoal on paper,
37 × 59 cm each
The Train, 2003, video, 7 min.

Dushko Petrovich

El Oso Carnal, 2013–2016, akryl, papier, 275 × 212 cm

El Oso Carnal, 2013–2016, acrylic on paper, 275 × 212 cm

Roman Ondak

CASTING ANTINOMADS, 2000, 120 barwnych fotografii,
22 × 32,5 cm każda, dzięki uprzejmości artysty
i Pomeranz Collection, Wiedeń

CASTING ANTINOMADS, 2000, 120 colour photographs,
22 × 32,5 cm each, courtesy of the artist and Pomeranz
Collection, Vienna

Ilona Németh

We współpracy z Jonathanem Ravaszem
Powrót, 2013, seria 30 pocztówek

In collaboration with Jonathan Ravasz
Retour, 2013, series of 30 postcards

Pravdoliub Ivanov

Loaded, 2010, 20 przekształconych obiektów, dzięki
uprzejmości artysty, Tiroche DeLeon Collection
i Art Vantage PCC Ltd.

Loaded, 2010, 20 manipulated objects courtesy
of the artist, Tiroche DeLeon Collection and
Art Vantage PCC Ltd.

Artyści

The Artists

Adéla Babanová, ur. 1980, Praga. Ukończyła Akademię Sztuk Pięknych w Pradze w 2006 roku. Jej twórczość często odnosi się do możliwości manipulacji obrazami w telewizji i innych mediach oraz obiegu galeryjnym. Współpracując z kamerzystami, scenarzystami i profesjonalnymi aktorami, tworzy filmy wideo, które pozornie podobne są do materiałów telewizyjnych. Zaburza jednak tradycyjną estetykę i standardy produkcyjne poprzez niespójne fragmenty scenariusza, modele gry aktorskiej czy konstrukcję obrazu. Artystka jest reprezentowana przez Zahorian & Van Espen Gallery oraz Jiri Svestka Gallery w Berlinie. Jej prace znajdują się w kolekcjach FRAC Basse-Normandie oraz Galerii hlavního mesta Prahy w Pradze. Artystka mieszka i pracuje w Pradze. Na tej wystawie jej prace są po raz pierwszy prezentowane w Polsce.

Adéla Babanová was born in 1980 in Prague. She graduated from the Academy of Fine Arts in Prague in 2006 and has been continuously dealing with video art within the art gallery framework. Working in long-term collaborations with screenwriters, cameramen, editors and artists, she creates videos that examine the possibilities of image 'manipulation' in the television, radio and gallery system. At first glance, the starting points of the videos are comparable to those of television; however, the established aesthetic and production standards are deliberately disturbed by alienating motives in the script, modes of acting as well as the general approach to the construction of the moving image. Adéla Babanová is represented by Zahorian & Van Espen Gallery and Jiri Svestka Gallery Berlin. Her videos are part of the FRAC Basse-Normandie collection and Prague City Gallery collection. It is the first time that she shows her work in Poland.

Daniel Baker jest Brytyjczykiem romskiego pochodzenia urodzonym w 1961 w Kent (Wielka Brytania). Artysta, kurator i teoretyk, uzyskał stopień doktora w zakresie estetyki romskiej w Royal College of Art w Londynie. Jako wystawca i konsultant uczestniczył w pierwszym i drugim Pawilonie romskim (*Paradise Lost* i *Call the Witness*) zorganizowanych w ramach 52 i 54 Biennale w Wenecji. W swojej twórczości Baker bada rolę sztuki w procesie aktywowania działań społecznych, stosując eklektyczne praktyki, które poprzez rekonfigurację elementów romskiej estetyki wpisują się dyskurs sztuki współczesnej i jego społeczne implikacje. Jest autorem licznych publikacji, m.in. *We Roma: A Critical Reader in Contemporary Art* (2013) i *Ex Libris* (2009). Bierze udział w międzynarodowych

wystawach, jego prace znajdują się w wielu kolekcjach w Europie, Ameryce i Azji. W latach 2006–2009 był przewodniczącym organizacji Gypsy Council. Mieszka i pracuje w Londynie.

Daniel Baker is a Romani Gypsy born in Kent, United Kingdom in 1961. An artist, curator and theorist, he holds a PhD on the subject of Gypsy aesthetics from the Royal College of Art, London. Baker acted as exhibitor and advisor to the first and second Roma Pavilions: *Paradise Lost* and *Call the Witness* at the 52nd and 54th Venice Biennales respectively. Baker's work examines the role of art in the enactment of social agency through an eclectic practice that interrogates contemporary art discourse and its social implications via the reconfiguration of elements of the Roma aesthetic. Publications include *We Roma: A Critical Reader in Contemporary Art* (2013) and *Ex Libris* (2009). Baker's work is exhibited internationally and can be found in collections across Europe, America, and Asia. Former Chair of the Gypsy Council (2006–2009). He lives and works in London.

Olga Czernyszewa, ur. 1962, Moskwa. Studia licencjackie ukończyła na Państwowym Uniwersytecie Kineematografii im. S.A. Gierasimowa w Moskwie, pomimo polityki władz komunistycznych, swą edukację kontynuowała podczas pobytu artystycznego w Rijksakademie van Beeldende Kunsten w Amsterdamie. Stosowany przez nią wachlarz technik artystycznych, obejmujących zarówno akwarelę, rysunek, wideo, i fotografię, służy uchwyceniu dynamiki miejskiego życia stolicy Rosji. Dzięki doświadczeniu zdobytemu za granicą, a także umiejętności wnikliwej obserwacji, artystka skupiając się na codziennych historiach konkretnych jednostek, kreuje uniwersalną narrację o rzeczywistości postkomunistycznego kraju. Jej prace były eksponowane m.in. w Museum of Modern Art i Solomon R Guggenheim Museum w Nowym Jorku, na Biennale Sztuki Współczesnej w Moskwie, w Kunsthalle w Hamburgu, a także na Biennale w Wenecji w 2001. Jest reprezentowana przez galerię Foxy Production w Nowym Jorku. Mieszka i pracuje w Moskwie i Amsterdamie.

Olga Chernysheva was born in 1962 in Moscow. She holds a BA from S.A. Gerasimov Institute of Cinematography in Moscow, despite the policy of communist government she continued her education during the residency at the Rijksakademie van Beeldende Kunsten in Amsterdam. The wide range of artistic techniques including watercolor, drawing, video and photography serves her to catch the dynamics of the urban life in Russian capital. Thanks to the experience acquired abroad and her ability of insightful observation, the artist — focusing on everyday stories of particular persons — creates a universal narration about the reality of a post-communist country. Her works have been exhibited in Museum of Modern Art and Solomon R. Guggenheim Museum in New York, Biennial of Contemporary Art in Moscow, Kunsthalle in Hamburg and Venice Biennale in 2001. She is represented by Foxy Production gallery in New York. She lives and works in Moscow and Amsterdam.

Wojciech Gilewicz, ur. 1974, Biłgoraj (Polska). Malarz, fotograf, autor instalacji i filmów wideo, a także działań performatywnych. Bazując na doświadczeniu

obrazu malarskiego, tworzy zróżnicowane pod kątem formalnym prace, badające granice przestrzeni i sztuki oraz prowokujące do refleksji nad mechanizmami rządzącymi percepcją i kulturowymi uwarunkowaniami widzenia. Podejmuje kwestie dotyczące roli malarstwa, ale i wideo we współczesnym świecie, statusu artysty oraz pracy artystycznej w kontekście zarówno instytucji, obiegu sztuki oraz społeczeństwa. Ostatnie indywidualne wystawy miał w Cuchifritos Gallery w Nowym Jorku (2015), Galerii Foksal w Warszawie (2015), Muzeum Manggha w Krakowie (2012) oraz Kuandu Museum of Fine Arts w Taipei na Tajwanie (2013). Obecnie trwają prace nad publikacją dotyczącą azjatyckich projektów artysty z lat 2008–2013. Mieszka i pracuje w Warszawie i w Nowym Jorku.

Wojciech Gilewicz was born in 1974 in Biłgoraj, Poland. He is a painter, photographer and author of videos and installations as well as performative actions. Drawing on his experience of the painting medium, he creates formally varied works, which seek to investigate the boundaries of art and space. He provokes reflection on the mechanisms governing perception and its cultural conditioning, and examines issues related to the role of painting and video in today's world, the status of the artist and artistic work in the context of institutions and art systems as well as the society at large. His recent solo shows were held in Cuchifritos Gallery in New York City (2015), Foksal Gallery (2015) and Kuandu Museum of Fine Arts in Taipei, Taiwan (2013) as well as Manggha Museum in Krakow (2012) and Flux Factory in New York (2012). A publication on Asian projects by the artist realized between 2008–2013 is underway. He lives and works between Warsaw and New York.

Pravdoliub Ivanov, ur. 1964, Płowdiw (Bułgaria). Ukończył Narodową Akademię Sztuk Pięknych w Sofii, gdzie obecnie jest wykładowcą. Był jednym z fundatorów Instytutu Sztuki Współczesnej w Sofii w 1995 roku. Jest mocno obecny na międzynarodowej scenie artystycznej. W swoich pracach używa codziennych przedmiotów, które zestawia ze sobą w nietypowy, nieraz absurdalny sposób, przełamując stereotypy i przyzwyczajenia widza. Brał udział w kuratorskim projekcie Vesseli Nozharovej *A Place You Have Never Been Before*, reprezentującym Bułgarię na 52 Biennale Sztuki w Wenecji. Wystawiał m.in. 4 Biennale w Stambule (1995), Manifesta 3 w Ljubljanie (2003), 14 Biennale w Sydney (2004) oraz na 4 Berlin Biennale (2006). Jego prace znajdują się w wielu prywatnych i publicznych międzynarodowych kolekcjach m.in. Erste Bank w Wiedniu, Europe Investment Bank w Luksemburgu, the Vehbi Koc Collection w Stambule oraz Narodowej Galerii w Sofii. Mieszka i pracuje w Sofii.

Pravdoliub Ivanov was born in 1964 in Plovdiv, Bulgaria. He graduated from the National Art Academy, Sofia, where he is currently a lecturer. In 1995 he became a Founder Member of the Institute of Contemporary Art, Sofia. He has a strong presence on the international art scene. In 2007, together with Ivan Moudov and Stefan Nikolaev he participated in Vessela Nozharova's curatorial project *A Place You Have Never Been Before* — the Bulgarian official participation at the 52nd Venice Biennial. His works were also presented at the 4th Istanbul

Biennial in 1995, Manifesta 3 in Ljubljana, Slovenia, 2003, at the 14th Sydney Biennial, Australia in 2004 and at the 4th Berlin Biennial in 2006. His works are part of collections such as: ERSTE Bank, Vienna; European Investment Bank, Luxembourg; Vehbi Koc Foundation, Istanbul, and Sofia Art Gallery. He lives and works in Sofia.

C.T. Jasper i Joanna Malinowska, oboje urodzeni w Polsce, mieszkają i działają głównie w Nowym Jorku. Artyści pracują zazwyczaj osobno, jednak w dorobku mają kilka prac będących wynikiem współpracy, m.in. *Matka Ziemia Siostra Księżyc* oraz prezentowany na wystawie projekt *Halka/Haiti*. 18°48'05"N 72°23'01, który reprezentował Polskę na Biennale Sztuki w Wenecji w 2015. Obecnie artyści kontynuują współpracę, przygotowując projekt związany ze śledzeniem obecności afrykańskich artefaktów w PRL.

C.T. Jasper and Joanna Malinowska, both born in Poland, live and work mainly in New York, usually they work separately but have among their achievements several projects resulting from cooperation, for example *Mother Earth Sister Moon* and the one being on display *Halka/Haiti* 18°48'05"N 72°23'01, which represented Poland at Venice Biennale in 2015. Currently the artists are continuing their collaboration, working on a new research project dedicated to tracing presence of African artifacts in the former Peoples' Republic of Poland.

Joanna Malinowska, ur. 1972, Gdynia, mieszka i pracuje w Nowym Jorku. W swojej twórczości oscylującej pomiędzy różnorodnymi mediami — rzeźbą, wideo, działaniami performatywnymi — porusza tematy związane z antropologią, zderzeniem kultur i muzyką. Jej projekty były prezentowane na wielu wystawach indywidualnych i zbiorowych w Stanach Zjednoczonych i Europie, m.in. w Sculpture Center, Art in General, Postmasters w Nowym Jorku; Espace Culturel Louis Vuitton w Paryżu; Saatchi Gallery w Londynie i Nottingham Contemporary oraz Centrum Sztuki Współczesnej Zamek Ujazdowski i Zachęcie — Narodowej Galerii Sztuki w Warszawie. Brała również udział w I Biennale Sztuki w Moskwie (2005), biennale Performa'09 oraz Whitney Biennale w Nowym Jorku (2012). Jest absolwentką wydziałów rzeźby na Rutgers University i Yale School of Art. Stypendystka m.in. John Simon Guggenheim Foundation, New York Foundation for the Arts, Smack Mellon, Pollock-Krasner Foundation i Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego RP. Artystkę reprezentuje galeria CANADA w Nowym Jorku.

Joanna Malinowska was born in 1972 in Gdynia, lives and works in New York. In her art oscillating between different media — sculpture, video, and performance — she addresses issues such as anthropology, cultural clashes, and music. Her projects have been exhibited in many solo and group exhibitions in the United States and Europe, at venues including the Sculpture Center, Art in General, Postmasters in New York; Espace Culturel Louis Vuitton in Paris; Saatchi Gallery and Nottingham Contemporary in Great Britain; Centre for Contemporary Art Ujazdowski Castle and Zachęta — National Gallery of Art in Warsaw. She was also included in the First Moscow Biennale (2005), Performa '09, and the

Whitney Biennial in New York (2012). She graduated from the sculpture departments at Rutgers University and Yale School of Art. Malinowska has received scholarships from the John Simon Guggenheim Foundation, the New York Foundation for the Arts, Smack Mellon, the Pollock-Krasner Foundation, and the Polish Ministry of Culture and National Heritage, among others. She is represented by CANADA gallery in New York.

C.T. Jasper, ur. 1971, Gdańsk, dzieli swoje życie artystyczne między Nowy Jork a Ulan Bator. Sięga po środki wyrazu z pogranicza różnorodnych mediów, lecz koncentruje się głównie na filmie i elektroniczno-partyzanckich interwencjach w istniejące dzieła sztuki filmowej. W latach 1996–2013 pracował pod różnymi nazwiskami, eksplorując swoje zainteresowanie kwestiami autorstwa, mitologizacji, realiów politycznych i społecznych, języka, historii i cenzury. Od 2013 roku wystawia jako C.T. Jasper. Jego ostatnie projekty to m.in. *Erased* (2013), *Zmierzch faraonów* (2014) oraz *Zawrót głowy* (*Vertigo*) (2015). Jego projekty były prezentowane w Stanach Zjednoczonych, Europie, Azji i na Karaibach, ostatnio na wspólnej wystawie z Joanną Malinowską *Związki rozwiązki* w Muzeum Sztuki w Łodzi.

C.T. Jasper was born in 1971 in Gdansk, he splits his artistic life between New York and Ulan Bator. His works oscillate on the threshold of various media, concentrating principally on video and electronic-partisan interventions in already existing film works. In 1996-2013 he worked under different names, exploring his interests in authorship, mythologization, political and social realities, language, history and censorship. Since 2013 he has been working under artistic pseudonym C.T. Jasper. His recent projects include *Erased* (2013), *Sunset of the Pharaohs* (2014), and *Vertigo* (2015). His projects have been presented in exhibitions in the United States, the Caribbean and Europe, recently in *Relations Disrelations* (2015), a two-person survey show with Joanna Malinowska at Muzeum Sztuki in Łódź.

Irina Korina, ur. 1977, Moskwa. Ukończyła scenografię w Rosyjskiej Akademii Sztuk Teatralnych w Moskwie oraz nowe strategie artystyczne w Instytucie Sztuki Współczesnej w Moskwie, następnie edukację kontynuowała na Uniwersytecie w Göteborgu oraz w Akademii Sztuk Pięknych w Wiedniu. Jej prace, przybierające nieraz monumentalne rozmiary, sytuują się na pograniczu rzeźby i instalacji, zazwyczaj powstają przy użyciu tanich materiałów, dostępnych w sklepach budowlanych lub w większości mieszkań epoki komunizmu. Jej twórczość jest formą analizy generalnej kondycji postkomunistycznego kraju, odwołaniem do polityki reżimu i propagandy władzy, stanowi także narrację o przenikaniu kultury zachodniej do krajów bloku wschodniego. Wystawy indywidualne miała w Moskwie, Nowym Jorku, Londynie, zaś jej prace były eksponowane w ramach wystaw grupowych m. in. w Saatchi Gallery, na 53 Biennale Sztuki w Wenecji, Museum van Hedendaagse Kunst w Antwerpii, a także w Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Warszawie (2012). Mieszka i pracuje w Moskwie.

Irina Korina was born in 1977 in Moscow. She gained a degree in scenography from the Russian Academy of Theatre Arts and in new artistic strategies from the

Institute of Contemporary Art in Moscow, she continued her education at the University of Gothenburg, Sweden and the Academy of Fine Arts, Vienna. Her works, sometimes reaching a large size, are situated on the border of sculpture and installation, usually composed of cheap materials available in builder's supplies or most of the apartments from the communist era. Her work is a form of analyzing the general condition of a post-communist country, a reference to the policy of regime and the propaganda of power, it also creates a narrative about how the Western culture penetrated to the Eastern Bloc countries. The artist's solo shows were organized in Moscow, New York, London, her works have been also exhibited as part of group displays, including Saatchi Gallery, 53th Venice Biennale, Museum van Hedendaagse Kunst in Antwerp, and in the Museum of Modern Art in Warsaw in 2012. She lives and works in Moscow.

Taus Makhacheva, ur. 1983, Moskwa. Studia licencjackie na kierunku fotografia ukończyła w Goldsmith College (2007), studia kontynuowała w Royal College of Art w Londynie (dyplom w 2013). Dorastała w awarskiej rodzinie, posiada rosyjskie obywatelstwo, zaś edukację odebrała w Wielkiej Brytanii. Owa wielokulturowość pozwala artystce sytuować się zarówno w roli członka danej kultury, jak i obserwatora. Szczególna fascynacja Dagestanem, najbardziej zróżnicowanym pod względem etnicznym i językowym regionem Rosji sprawiła, że artystka, przyglądając się społeczeństwu kaukaskiemu i jego związkom z historią, polityką, często odwołuje się do lokalnych zwyczajów, tradycji i pamięci zbiorowej, a także stara się pogodzić to, co w sztuce lokalne z tym, co współczesne i międzynarodowe. Jej prace były eksponowane m.in. na Biennale Sztuki Współczesnej w Moskwie (2011 i 2015), Biennale w Liverpoolu (2012), w muzeach w Bolonii, Lipsku i Uppsali. Artystka mieszka i pracuje w Machaczkałe (Dagestan).

Taus Makhacheva was born in 1983 in Moscow. She received her BA in photography from the Goldsmiths College, London and continued her studies at the Royal College of Art, London (MFA 2013). She grew up in the family of Avar origin, has Russian citizenship, and studied in Great Britain. Such multiculturalism let the artist position herself both as a member and observer of a given culture. Due to her particular fascination with Dagestan — the most diverse region of Russia in terms of ethnicity and language — the artist, exploring the Caucasian society and its relation to the history and politics, often refers to the local customs, traditions and collective memory, trying to reconcile the local in art with the contemporary and international. Her works have been exhibited at the Biennale of Contemporary Art, Moscow (2011 and 2015), Liverpool Biennial (2012), museums in Bologna, Leipzig and Uppsala. The artist currently lives and works in Machatschkala (Dagestan).

Porter McCray był dyrektorem Programu Międzynarodowego Museum of Modern Art w Nowym Jorku, odpowiedzialnym za organizację wystaw nowoczesnej sztuki amerykańskiej, które podróżowały po europejskich miastach w pierwszych dekadach zimnej wojny. Wystawy te pomogły scalić wspólną kulturą tożsamość

powojennej Europy w duchu internacjonalizmu, modernizmu i indywidualizmu. Jego wizyta w Polsce w 1959 zaowocowała wystawą *15 Polish Painters* w MoMA. W ostatnich latach zajmował się organizowaniem wystaw objazdowych dla Muzeum Sztuki Amerykańskiej w Berlinie (MoAA). Jest odpowiedzialny m.in. za wystawę *Savremena umetnost u Sad* w Muzeum Sztuki Współczesnej w Belgradzie (2006), poświęconą sztuce amerykańskiej wysłanej przez MoMA do Belgradu w 1956 roku, na Biennale w Stambule (2009) oraz ekspozycję *Face to Face* przygotowaną na otwarcie Muzeum Sztuki Współczesnej Garaż w Moskwie (2015), opowiadającej o słynnej wystawie *American National Exhibition* zorganizowanej w 1959 w Parku Sokolniki w Moskwie. Wygłaszał wykłady na temat Programu Międzynarodowego MoMA w The James Gallery na uniwersytecie CUNY w Nowym Jorku i w Instytucie Multimedialnym w Zagrzebiu (2011), a także wykład *American Tutti-Frutti* w transit.at w Wiedniu (2013), *Ashkal Alwan* w Bejrucie (2014) i *Stedelijk Museum* w Amsterdamie (2014).

Porter McCray was the director of the MoMA International Program during the 1950s, when several important exhibitions of modern American art traveled through major European cities during the early years of the Cold War. Those were the exhibitions that helped establishing in European post-war common cultural identity based on internationalism, modernism and individualism. His 1959 visit to Poland resulted in the exhibition *15 Polish Painters* (1960). In recent years, he has become responsible for the traveling exhibitions of the Museum of American Art in Berlin. He helped preparing the MoAA exhibitions: *Savremena umetnost u SAD* shown in the Museum of Contemporary Art in Belgrade (2006) and Istanbul Biennial (2009) that was about the MoMA exhibition of American art that came to Belgrade 1956, and *Face to Face* at the opening of the Garage Museum in Moscow (2015) that was about the famous *American National Exhibition* organized in the Sokolniki Park (Moscow, 1959). He also talked about the MoMA International Program in The James Gallery CUNY in New York and Multimedia Institute in Zagreb (2011) and later in the lecture *American Tutti-Frutti* at transit.at in Vienna, 2013, *Ashkal Alwan* in Beirut, 2014 and *Stedelijk Museum Amsterdam*, 2014.

Alban Muja, ur. 1980, Mitrowica (Kosowo), artysta wizualny i filmowiec, ukończył studia w Akademii Sztuk Pięknych Uniwersytetu w Prisztinie. Bazując na społecznych, politycznych i ekonomicznych przemianach na Bałkanach, podejmuje w swojej twórczości tematy historycznej i społeczno-politycznej pozycji Kosowa w świecie. Tworzy instalacje, wideo, filmy krótkometrażowe i dokumentalne, zajmuje się również malarstwem, fotografią i performansami. Jego prace były eksponowane w ramach festiwalu, targów sztuki, a także wystaw grupowych i indywidualnych (m.in. Triennale Sztuki w Stambule, Zagrzebiu, Tiranie). Dzięki licznym stypendiom przebywał m.in. w Wiedniu, Lublanie, Nowym Jorku, czy Stambule. Mieszka i pracuje w Prisztinie.

Alban Muja was born 1980 in Mitrovica, visual artist and filmmaker. He completed his BA and MA at Academy of Fine Arts at University of Prishtina. Mostly in-

fluenced by the social, political and economic transformation processes in wider surrounding region, he investigates history and socio-political themes and links them to his position in Kosovo today. His works cover a wide range of media including video installation, short film, documentary film, drawings, paintings, photographs and performance which have been exhibited extensively in various festivals, art fairs, group and solo exhibitions (such as Art Triennale in Istanbul, in Zagreb and Tirana). He attended various residencies and received number of fellowships in, among others, Vienna, Ljubljana, New York, Santa Fe, and Istanbul. He lives and works in Pristina.

Iлона Németh, ur. 1963, Dunajská Streda (Słowacja). Ukończyła Akademię Sztuk Pięknych w Budapeszcie. Poprzez swoją twórczość, lokującą się na pograniczu rzeźby, instalacji, prac site-specific oraz zjawisk społecznych odwołuje się do realiów komunistycznych, atomizacji społeczeństwa oraz do potrzeby przywrócenia społecznej odpowiedzialności oraz poczucia solidarności, wartości nadwątlonych przez reżim komunistyczny. Jej sztuka jest formą szukania równowagi pomiędzy prywatnym doświadczeniem dorastania w kraju dotkniętym licznymi zawirowaniami geograficzno-politycznymi a uniwersalną historią państw bloku wschodniego okresu transformacji. Miała indywidualne wystawy m.in. w Bratysławie, Pradze, Budapeszcie, Brnie, Helsinkach i Rzymie. W 2001 reprezentowała Słowację (z J. Surúvka) na 49 Biennale w Wenecji. Mieszka i pracuje Dunajskiej Stredzie i Bratysławie.

Iлона Németh was born in 1963 in Dunajská Streda (Slovakia). She graduated from the Academy of Fine Arts in Budapest. In her artistic practice, located between sculpture, installation, site-specific as well as some social phenomena, she refers to communist realities, the atomization of society and the need to restore social responsibility and solidarity — the values impaired by the communist regime. Her artistic practice is a form of searching for the balance between personal experience of growing up in the country marked by plenty of political-geographical turmoil and the universal history of the Eastern Bloc countries during the transition period. Her solo shows were organized in Bratislava, Prague, Budapest, Helsinki, and Rome. She represented Slovakia (together with J. Surúvka) at the 49th Venice Biennale in 2001. The artist lives and works in Dunajská Streda and Bratislava.

Roman Ondak, ur. 1966, Żylina (Słowacja). W 1994 ukończył studia na Akademii Sztuk Pięknych w Bratysławie, w latach 90. w ramach pobytu artystycznego studiował na Slippery Rock University w Pensylwanii. Jako rezydent mieszkał także w Zurychu, w Kitakyushu w Japonii, Berlinie oraz Nicei. Jest artystą konceptualnym, w pracach często nawiązującym do powojennej historii swojego kraju oraz mówiącym o doświadczeniu otwarcia granic po upadku komunizmu i realizacji marzeń o swobodzie podróżowania. Jego prace były eksponowane na wystawach indywidualnych m.in. w Rotterdamie, Pradze, Wiedniu, Paryżu, Londynie, Sztokholmie, San Francisco i Sydney. W 2009 reprezentował Słowację na Biennale w Wenecji. Mieszka i pracuje w Bratysławie.

Roman Ondak was born in 1966 in Žilina (Slovakia). In 1994 he graduated from the Academy of Fine Arts in Bratislava, in the 1990s in the frame of artistic residency he studied at the Slippery Rock University of Pennsylvania. As a resident artist he spent some time in Zurich, Kitakyushu in Japan, Berlin, and Nice. He is a conceptual artist who in his work often refers to the post-war history of his country and speaks about the experience of opening the borders after the decline of communism as well as dreams of freedom to travel that finally came true. His works have been exhibited at solo shows in Rotterdam, Prague, Vienna, Paris, London, Stockholm, San Francisco, and Sydney. In 2009 he represented Slovakia at the Venice Biennale. He lives and works in Bratislava.

Tímea Anita Oravec, ur. 1975, Budapeszt. Ukończyła Akademię Filmową w Budapeszcie, jest także absolwentką wydziału rzeźby Akademii Sztuk Pięknych w Wenecji. Jako stypendystka i rezydentka od ponad 15 lat mieszka w różnych krajach Europy Zachodniej. Fascynuje ją różnorodność tradycji i zachowań społecznych, innych od tych, których doświadczyła w okresie dzieciństwa spędzonego na Węgrzech pod komunistycznym reżimem. Jej rzeźby, instalacje, interwencje artystyczne site-specific i wideo często odwołują się do społeczno-kulturalnego kontekstu kraju, w którym artystka aktualnie mieszka. W swojej twórczości wykorzystuje doświadczenie imigracji, podejmuje temat napięcia pomiędzy wiernością korzeniom kulturowym a potrzebą integracji. Wystawiała na pokazach indywidualnych w Berlinie, Helsinkach oraz na ponad pięćdziesięciu wystawach zbiorowych.

Tímea Anita Oravec was born in 1975 in Budapest. She graduated from the Film Academy, Budapest and the department of sculpture of the Academy of Fine Arts, Venice. Since more than 15 years she has been living in different Western European countries as a scholar or resident. She is fascinated by diversity of traditions and social behaviors other than those she has experienced during her childhood in Hungary under communist rule. Her works — whether sculptures, installations, artistic interventions, site-specific or videos, are often connected to the socio-cultural context of the country she currently lives. In her art she uses the experience of immigration, raises the issue of tensions between the fidelity to cultural background and need for integration. She has presented her works at solo shows in Berlin, Helsinki, and more than fifty group exhibition.

Adrian Paci, ur. 1969, Szkodra (Albania), studiował malarstwo na Akademii Sztuk w Tiranie. Od 1997 mieszka i pracuje w Mediolanie. Posługując się takimi mediami jak wideo, instalacja, malarstwo i fotografia, snuje refleksję na temat kondycji egzystencjalnej człowieka — przemieszceń, utraty i odkrywania własnego pochodzenia — nie pozbawioną aktualnych odniesień i ironii. W wyniku tych poszukiwań zakwestionowana zostaje zarówno rola artysty, jak i sama natura dzieła sztuki. Jego twórczość zwraca się ku dawnym burzliwym czasom; nawiązuje do radykalnych zmian politycznych w jego ojczyźnie, przechodzącej od systemu komunistycznego do chaotycznej ekonomii wolnego rynku, a także do jego późniejszych doświadczeń jako artysty na emigracji. W 1999 repre-

zentował Albanię na Biennale w Wenecji. Jego *Kolumna* pokazywana była na Biennale Architektury w Wenecji w 2013.

Adrian Paci was born in 1969 in Shkodra, Albania. He studied painting at the Academy of Art of Tirana. In 1997 he moved to Milan where he currently lives and works. Using media such as video, installation, painting and photography, he reflects upon an existential condition — dislocation, loss and the rediscovery of one's origins — with a sense of immediacy and irony. His investigations lead him to question the role of the artist and the very nature of the work of art. His body of work looks back on those tumultuous times, addressing the radical political shifts of his homeland as it transitioned away from communism to a chaotic free market economy and his subsequent experiences as an artist in exile. In 1999, he represented Albania at the Venice Biennale. His work *The Column* was shown at the Architecture Biennale in 2013.

Vesna Pavlović, ur. 1970, Belgrad. Ukończyła studia na kierunku sztuki wizualne na Columbia University w 2007 roku. Obecnie pracuje jako profesorka na Vanderbilt University w Nashville, gdzie wykłada fotografię i media cyfrowe. Jej projekty eksplorują potencjał archiwów fotograficznych z ich aspektami materialnymi i technologicznymi. W dobie nieustannej produkcji obrazów, jej twórczość wskazuje na nieuniknioną przestarzałość medium fotografii. Projekt badawczy *Tkaniny socjalizmu* opiera się na zdjęciach pochodzących z archiwum Muzeum Historii Jugosławii w Belgradzie; jest to psychologiczny portret społeczeństwa czasów socjalistycznej propagandy. Wśród licznych wystaw miała m.in. pokazy indywidualne w Phillips Collection w Waszyngtonie, Frist Center for the Visual Arts w Nashville, Muzeum Historii Jugosławii w Belgradzie oraz the Crocker Art Museum w Sacramento. Mieszka i pracuje w Nashville.

Vesna Pavlović, born in 1970 in Belgrad (Serbia), obtained her MFA degree in visual arts from Columbia University in 2007. She is an Assistant Professor of Art at Vanderbilt University where she teaches photography and digital media. Her projects explore photographic archives through technological and material aspects of photographic media. In an era of constant image production, her practice points to the inevitable obsolescence of the photographic medium. Her research project, *Fabrics of Socialism*, is based on an archive of images of the Museum of Yugoslav History in Belgrade. It represents a psychological portrait of an era, burdened with photographic representation of socialist propaganda. She has exhibited widely, including solo shows at the Phillips Collection in Washington DC, the Frist Center for the Visual Arts in Nashville, Museum of History of Yugoslavia in Belgrade, and the Crocker Art Museum in Sacramento.

Dushko Petrovich, ur. 1975, Quito (Ekwador) jest artystą, którego twórczość składa się z różnych, hybrydalnych form malarstwa, działalności redaktorskiej i aktywizmu. Interesują go struktury widzialności, tożsamości i hierarchii funkcjonujące w różnych grupach społecznych oraz ich reformowanie za pomocą obiektów, tekstów i płaszczyzn umożliwiających zaangażowanie. W 2007 współzałożył wydawnictwo książkowe „Paper Monument”,

którego celem jest przeniesienie mówionych dyskursów świata sztuki w przestrzeń druku. Jego nakładem ukazały się m.in. książki *I Like Your Work: Art and Etiquette* oraz *Draw It with Your Eyes Closed: The Art of the Art Assignment*. Teksty poświęcone sztuce publikował również w takich czasopismach jak „Slate”, „Bookforum”, „Art News” oraz „Boston Globe”. Wykłada na New York University, Yale University oraz w Rhode Island School of Design. Wystawiał m.in. w DeCordova Museum w Bostonie, ICA w Filadelfii oraz galerii P! w Nowym Jorku. Mieszka i pracuje w Nowym Jorku.

Dushko Petrovich was born in Quito, Ecuador in 1975. Brooklyn-based artist whose practice is comprised of various hybrids of painting, editing, and activism. By creating objects, texts, and platforms for social engagement, he explores and re-forms structures of visibility, identity, and hierarchy in the cultural and professional communities that he belongs to. In 2007, Petrovich co-founded the publishing enterprise *Paper Monument*, which has sought to elevate various spoken discourses within the art world to the level of print, in books such as *I Like Your Work: Art and Etiquette* and *Draw It with Your Eyes Closed: The Art of the Art Assignment*. In addition to publishing his writing in venues such as *Bookforum*, *Art News*, and the *Boston Globe*, Petrovich teaches at New York University, the Rhode Island School of Design, and Yale University. He has shown his work in venues such as the DeCordova Museum in Boston, the Institute of Contemporary Art in Philadelphia, and P! in New York.

Janek Simon, ur. 1977, Kraków. Artysta konceptualny i kurator, studiował socjologię i psychologię na Uniwersytecie Jagiellońskim. Interesuje się geografią kulturową, a szczególnie kwestią różnicy i odległości pomiędzy miejscami, anarchizmem, etyką i praktyką DIY, a także możliwościami użycia form nauki do produkcji znaczeń w sztuce. Jego prace były pokazywane między innymi na Manifesta 7, Biennale w Liverpoolu i wystawach indywidualnych w Arnolfini w Bristolu, Casino Luxembourg i wielu miejscach w Polsce. W roku 2007 otrzymał główną nagrodę w konkursie *Spojrzenia*, był także nominowany do Paszportów „Polityki”. W latach 2008–2012 prowadził w Krakowie niekomercyjną przestrzeń sztuki Goldex Poldex. Mieszka i pracuje w Warszawie.

Janek Simon was born in 1977 in Kraków. Conceptual artist and curator, he studied psychology at the Jagiellonian University. Simon is interested in cultural geography — especially the problem of difference and distance between places, anarchism, ethics and DIY practices as well as the possibility of using different scientific formulas in order to produce meanings in art. His works have been exhibited for example at Manifesta 7, Liverpool Biennial and solo shows at Arnolfini in Bristol, Casino in Luxembourg and many other institutions, also in Poland. In 2007 he was awarded the main prize in the *Views* contest, he was also nominated to *Paszporty Polityki* prize. In 2008–2012 he ran a non-commercial art space Goldex Poldex in Kraków. He lives and works in Warsaw.

Honza Zamojski i Radek Szlaga, artyści urodzeni w Polsce, ich wspólny projekt *Transatlantyk* prezentowany na wystawie, został pierwotnie stworzony na targi sztuki Frieze w Nowym Jorku w 2012.

Honza Zamojski i Radek Szlaga, both artists born in Poland, their project *Transatlantic*, presented at the exhibition, was originally featured for the Frieze Art Fair in New York in 2012.

Radek Szlaga, ur. 1979, Gliwice. Ukończył malarstwo w Akademii Sztuk Pięknych w Poznaniu. Jego obrazy, rzeźby i instalacje są efektem eksperymentalnego podejścia zarówno do tradycji sztuki amerykańskiej, jak i sztuki Europy Wschodniej. Często zapożycza ikoniczne motywy z kultury popularnej, jednocześnie stawiając pytanie, czym jest sztuka malarska w dobie cyfryzacji. W centrum jego zainteresowań znajduje się badanie źródeł ludzkiej tożsamości, zakorzenionej zarówno w osobistych wspomnieniach, jak i historii rodzinnego kraju. Jego prace były prezentowane na wystawach indywidualnych w Polsce, m.in. w Centrum Sztuki Współczesnej Zamek Ujazdowski czy Galerii Foksal w Warszawie, jak i za granicą, w Brukseli, Paryżu, Detroit, Hadze, Berlinie. Był nominowany do Paszportów „Polityki” w kategorii sztuki wizualne. Współpracuje z Galerią LETO w Warszawie oraz berlińską galerią Alexander Ochs. Mieszka i pracuje w Warszawie i Detroit.

Radek Szlaga was born in 1979 in Gliwice. He graduated in painting from the Academy of Fine Arts in Poznań. His paintings, sculptures, installations are the result of an experimental approach to the tradition of both American and Eastern European art. He often appropriates motives, iconic images from popular culture, posing the question of what art of painting is in the age of digitization. His main interest is in exploring the sources of human identity, rooted both in personal memories and the history of one's homeland. His works were presented at solo shows in Poland, including Center for Contemporary Art Ujazdowski Castle and Foksal Gallery in Warsaw as well as abroad: in Brussels, Paris, Detroit, The Hague, and Berlin. He was nominated to Paszporty *Polityki* award in the category of visual arts. He collaborates with LETO gallery in Warsaw and Alexander Ochs gallery in Berlin. He lives and works in Warsaw and Detroit.

Honza Zamojski, ur. 1981, Poznań. Ukończył studia na Uniwersytecie Artystycznym w Poznaniu, dyplom obronił w Pracowni Projektowania Znaku i Typografii. W swojej praktyce sięga po rozmaite media: od rysunku, przez tzw. rzeźby rysunkowe, po infografiki i poezję. Minimalistyczne w formie, ale bogate w znaczenia symbole, abstrakcyjne kompozycje i figuratywne przedstawienia składają się na język wizualny, który rządzi się własną gramatyką i strukturą formalną. Tym, co często spaja pozornie odległe elementy, jest humor oraz dystans do siebie samego. Autor kilkunastu książek swoją twórczość pokazywał na wielu wystawach indywidualnych i zbiorowych m.in. w Zachęcie — Narodowej Galerii Sztuki i Galerii Foksal w Warszawie, Museum Morsbroich czy Andrew Kreps Gallery w Nowym Jorku. Prowadzi cykl wykładów *How it's made*, prezentowany dotychczas m.in. w Centre Pompidou, MoMA Library, Printed Matter w Nowym Jorku.

Honza Zamojski was born 1981 in Poznań, artist, designer, book publisher and also a curator who incorporates a wide array of media — from illustration, through sculptural drawings to infographics taken from the corporate

world, and poetry as well. He creates narratives which, when considered from afar, build a universal, multilayered world based on a philosophy of agnosticism and the energy of the perpetuum mobile. Minimalist in form, rich in symbolism, his abstract compositions and figurative representations come together as a visual language that is governed by its own grammatical structure and format. What welds together some of these seemingly divergent elements is a sense of humor about the world and his own place within it. Zamojski is the author of over a dozen books and his work has been shown at solo and group shows in Poland and abroad, including the Zachęta — National Gallery of Art and Foksal Gallery in Warsaw, Morsbroich Museum and the Andrew Kreps Gallery in New York. He's presented his lecture on self-publishing, titled *How it's Made*, at the Centre Pompidou, MoMA Library and Printed Matter New York.

Maja Vukoje, ur. 1969, Düsseldorf. Dorastała w Belgradzie, zaś studia na kierunku malarstwo ukończyła na Uniwersytecie Sztuk Stosowanych w Wiedniu. W swoich wielkoformatowych obrazach podejmuje wątek przenikania się różnych porządków dyskursywnych, jak postkolonializm, teoria gender czy kultura popularna. Artystka, pozostając wierna malarstwu, operuje różnymi niekonwencjonalnymi materiałami i technikami, farbę nakłada grzebieniem, lusterkiem lub własnymi włosami, często włączając w swe obrazy przedmioty z życia codziennego — łącząc je z często trudnym do bezpośredniego odczytania kontekstualnym znaczeniem swoich obrazów. Jej prace były prezentowane w galeriach w Wiedniu, Monachium, Florencji, Mediolanie, zaś w 2000 Instytut Austriacki w Warszawie zorganizował jej indywidualną wystawę *The Doll Is the Mirror*. Mieszka i pracuje w Wiedniu.

Maja Vukoje was born in 1969 in Düsseldorf. She was raised in Belgrade and studied at the University of Applied Arts in Vienna. In her large format paintings she addresses discursive issues such as postcolonialism, gender, and popular culture. Her work is characterized by an artistic language operating on the highest level that exploits all the possibilities of painting. The wealth of pictorial forms of expression created by the use of combs, putty knives, stencils, flowing paint, sprayed elements, and applications of real objects finds its counterpart in the somewhat undecipherable contextual meaning of the images. Her works have been exhibited in galleries in Vienna, Munich, Florence and Milan, among others. Her solo show *The Doll Is the Mirror* was organized by the Austrian Cultural Institute in Warsaw in 2000. She lives and works in Vienna.

Sislej Xhafa, ur. 1970, Peć (Kosowo). W swej działalności artystycznej sięga po różne media, począwszy od rzeźby, poprzez rysunek, fotografie, aż po performans. Jako artysta nie chce odzwierciedlać rzeczywistości, lecz ją podważać i kwestionować. Używając minimalistycznego, a zarazem ironicznego i subwersywnego języka, wypowiada się na ekonomiczne i społeczne tematy, mówi także o rzeczywistości politycznej, o zjawiskach takich jak biurokracja, imigracja, pyta także o legalny status swojego rodzinnego kraju — Kosowa oraz o losy jego mieszkańców. Jego prace były prezentowane m.in.

w Nowym Jorku, w Tate Modern w Londynie, w Amsterdamie, Zurychu, Neapolu, Stambule, Japonii, na Biennale w Hawanie oraz w Korei Południowej, także trzykrotnie na Biennale w Wenecji (1997, 1999, 2005). Mieszka i pracuje w Nowym Jorku.

Sislej Xhafa was born in 1970 in Peje (Kosovo). In his artistic practice he uses different media, ranging from sculpture through drawing, photography to performance. As an artist he does not intend to reflect reality, but rather to question or undermine it through his minimalist but also ironic and subversive language; he speaks as well on economic and political topics, raising the issue of political realities and such phenomena as bureaucracy or immigration. Xhafa poses the questions about the legal status of his country of origin — Kosovo and the fates of its inhabitants. His works were presented widely, including New York, Tate Modern in London, Amsterdam, Zurich, Naples, Istanbul, Japan, he took part in Biennials in Havana and Gwangju, South Korea, and three times in the Venice Biennale (1997, 1999, 2005). He lives and works in New York.

Tímea Anita Oravecz, *Nr IV* (detail), z cyklu *Czas utracony*, 2015, ręcznie haftowana tkanina

Wojciech Gilewicz, *Painter's Painting*, 2015, wideo, dzięki uprzejmości artysty

Tímea Anita Oravecz, *No. IV* (detail), from the *Time Lost* series, 2015, hand embroidery on fabric textil

Wojciech Gilewicz, *Painter's Painting*, 2015, video, courtesy of the artist

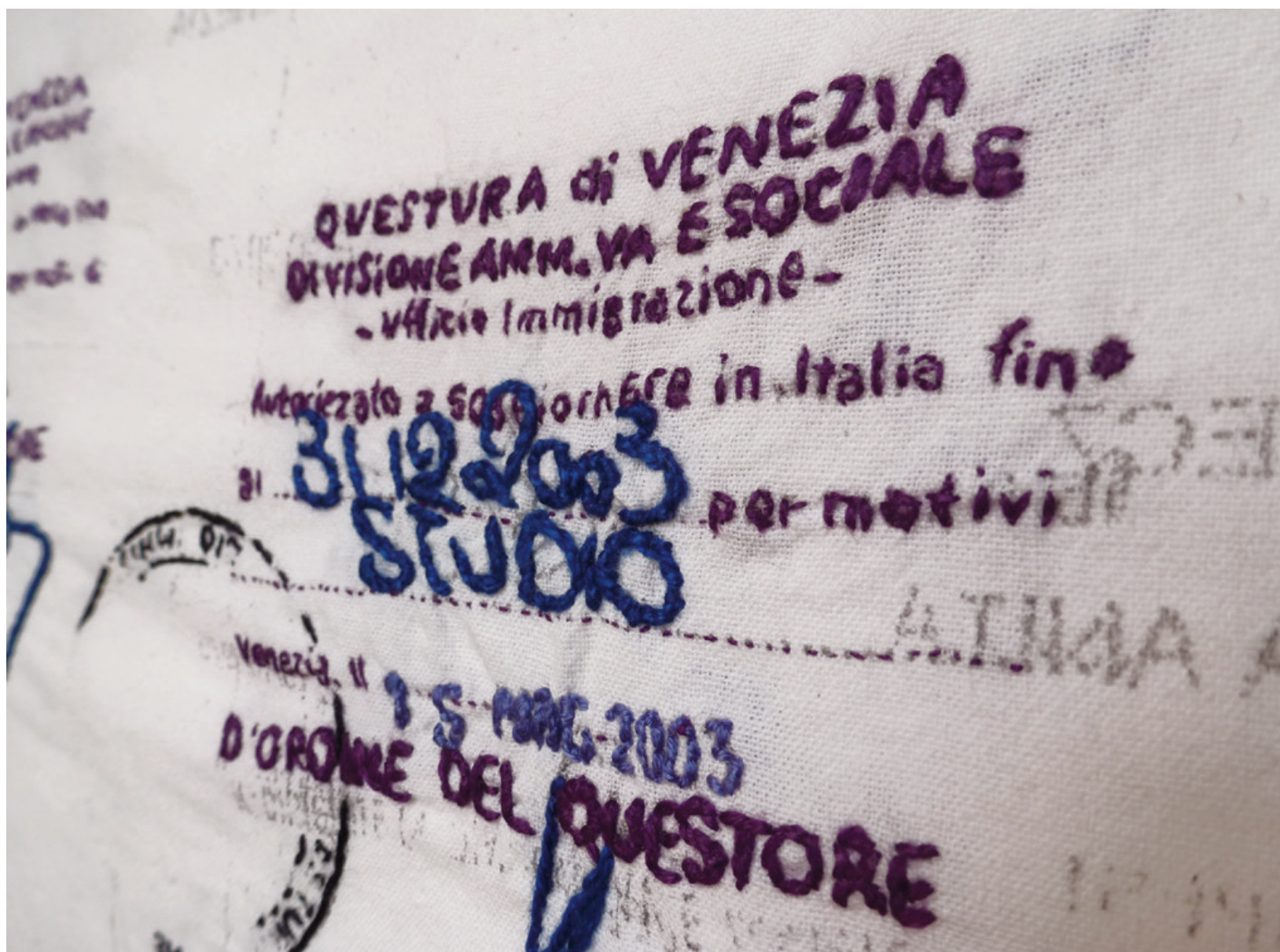

foto | photo by Toth Iles

Kalendarz wydarzeń | The Events Calendar

Wystawa *Podróżnicy* jest świetnym pretekstem do zadania pytań: Czym jest podróż? W jaki sposób jej doświadczamy? Kim jest współczesny podróżnik i czy na pewno jeszcze istnieje? Jaka jest kondycja współczesnej literatury podróżniczej? Odpowiedzi na te pytania poszukamy razem z antropologami, socjologami, wydawcami książek i czasopism o podróżach oraz samymi podróżnikami podczas spotkań z cyklu *Rozmowy podróżne*. Porozmawiamy także o tym, jak podróżować świadomie, w jaki sposób dziecko doświadcza podróży i czym jest świadoma turystyka dźwiękowa. O podróżach związanych z realizacją prac prezentowanych na wystawie oraz bohaterach tych prac — wędrowcach i migrantach — opowiedzą też sami artyści. Oni również wskażą filmy drogi i filmy o podróżowaniu, które pokażemy w ramach programu filmowego *Artysta przedstawia*. A ponieważ żal byłoby latem o podróżach wyłącznie rozmawiać, wyruszymy na mikrowyprawy do... Warszawy. Najbardziej niedostępne obszary stolicy spenetrujemy pieszo, rowerem i kajakiem. Spróbujemy spojrzeć na nasze miasto okiem podróżnika i dostrzec to, czego na co dzień nie zauważamy. Wsłuchamy się w śpiew ptaków, odkryjemy zapomniane zakątki miasta i przyjrzymy się codziennemu życiu jego mieszkańców. I oczywiście, jak z każdego wyjazdu, wyślemy pocztówki — tradycyjne i dźwiękowe.

W programie towarzyszącym wystawie między innymi: oprowadzanie kuratorskie Magdaleny Moskalewicz; warsztaty świadomego podróżowania post-turysta.pl; rozmowa z Anną Alboth, autorką bloga *Rodzina bez granic* (thefamilywithoutborders.com) o doświadczaniu podróży przez dziecko; wykład dr hab. Dariusza Brzostka o sonosferze egzotycznej w dziennikach podróży oraz notatnikach i pocztówkach dźwiękowych. Ponadto odbędą się spotkania z podróżującymi artystami biorącymi udział w wystawie: Joanną Malinowską, C.T. Jasperem, Jankiem Simonem, Radkiem Szlągą, Honzą Zamojskim i Wojciechem Gilewiczem. W ramach cyklu *Rozmowy podróżne* przygotowanego przez Pawła Cywińskiego zaprosimy podróżników Kamilę Kielar i Łukasza Supergana; z prof. Anną Wiczorkiewicz i dr hab. Anną Horolets porozmawiamy o *Śmierci podróżnika*, a z dr Moniką Sznajderman i Dariuszem Fedorem o kondycji współczesnej literatury podróżniczej. W programie filmowym m.in.: *Przypadek dla początkującego kata* (reż. Pavel Juráček, 1970, Czechosłowacja) i *Skradziony balon* (reż. Karel Zeman, 1967, Czechosłowacja). A w ramach mikrowypraw m.in. spacer z obserwowaniem ptaków w Ogrodzie Saskim, warsztaty ze słuchania i nagrywania dźwięków miasta, zdobywanie bieguna stolicy, wycieczka kajakowa szlakiem jezior warszawskich.

13 maja (piątek), godz. 19 ○
Wernisaż

14 maja (sobota), godz. 16 ○
O podróżujących wystawach
Wykład-performans Portera McCraya
→ sale wystawowe
→ wykład w języku polskim

Kiedy Porter McCray przyjechał do Warszawy w 1959 roku, w czasie kulturalnej „odwilży”, był pierwszym muzealnikiem z Zachodu, który odwiedził Polskę od czasów wybuchu II wojny światowej. Jego wizyta zaowocowała wystawą *15 Polish Painters* w nowojorskim Museum of Modern Art (MoMA) w 1961 roku, na której pokazano prace Tadeusza Kantora, Wojciecha Fangora, czy Teresy Pągowskiej. W wykładzie przygotowanym specjalnie na wystawę w Zachęcie Porter McCray wyjaśnia, jak podróżujące wystawy zmieniły oblicze sztuki nowoczesnej w Europie w czasach zimnej wojny, a także opowiada o swoich ówczesnych podróżach do Paryża, Moskwy, Belgradu i Warszawy. Wykład-performans jest częścią wystawy *Podróżnicy*, na której prezentowana jest dokumentacja dotycząca wystawy *15 Polish Painters*.

Porter McCray był w latach 50. dyrektorem Programu Międzynarodowego Museum of Modern Art (MoMA) w Nowym Jorku, odpowiedzialnym za organizację objazdowych wystaw nowoczesnej sztuki amerykańskiej, które podróżowały po europejskich miastach w pierwszych dekadach zimnej wojny. Wystawy te pomogły scalić

kulturową tożsamość powojennej Europy w duchu internacjonalizmu, modernizmu i indywidualizmu. W ostatnich latach zajmował się organizowaniem wystaw objazdowych dla Muzeum Sztuki Amerykańskiej w Berlinie (MoAA). Jest odpowiedzialny między innymi za wystawę *Savremena umetnost u SAD* w Muzeum Sztuki Współczesnej w Belgradzie (2006) oraz Biennale w Istambule (2009), która dotyczyła wystawy sztuki amerykańskiej wysłanej przez MoMA do Belgradu w 1956 roku. A także niedawną ekspozycję *Face to Face* przygotowaną na otwarcie Muzeum Sztuki Współczesnej Garaż w Moskwie (2015) opowiadającą o słynnej narodowej wystawie amerykańskiej zorganizowanej w tym mieście w 1959 roku. Wygłaszał wykłady o historii Programu Międzynarodowego MoMA w Nowym Jorku, Zagrzebiu, Wiedniu, Bejrucie i Amsterdamie.

15 maja (niedziela), godz. 12.15 ● 🌀
Oprowadzanie kuratorskie Magdaleny Moskalewicz
→ sale wystawowe

21 maja (sobota), godz. 8 ⊕ ○
Ptasi wędrowcy w Ogrodzie Saskim
Spacer ornitologiczny ze Stanisławem Łubieńskim
→ ograniczona liczba miejsc
→ zapisy: formularz zgłoszeniowy na stronie zacheta.art.pl
→ prosimy zabrać ze sobą lornetki

Druga połowa maja to chwila, kiedy ostatni ptasi wędrowcy docierają do Polski. Teraz jest czas miłości i wychowywania piskląt. Ptaki nie myślą jeszcze o jesieni i powrocie na zimowiska. Wiosna w pełnym rozkwicie, drzewa pokryte

są liśćmi, w powietrzu kłębią się roje owadów. W parkach można obserwować pierwsze, nieporadne loty maluchów i o poranku słuchać ptasich chórów. Kto zaśpiewa w sobotni rano w Ogrodzie Saskim?

Stanisław Łubieński — ukrainista i kulturoznawca. Miłośnik ptaków, o których pisze dla „Tygodnika Powszechnego”. Stypendysta Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Prowadzi blog o przyrodzie miasta *Dzika Ochota*. Autor książki o ornitologicznej pasji *Dwanaście srok za ogon*, za którą otrzymał nagrodę Warszawskiej Premiery Literackiej. Lubi opowiadać o życiu ptaków podczas spacerów po warszawskich parkach.

22 maja (niedziela), godz. 17 ○
Premiera polskiej wersji językowej książki *Halka/Haiti 18°48'05"N 72°23'01"W C.T. Jasper i Joanna Malinowska*
→ Księgarnia Artystyczna

W spotkaniu promocyjnym wezmą udział: Magdalena Moskalewicz (kuratorka wystawy, redaktorka książki), Katarzyna Czeczot (Instytut Badań Literackich PAN), Kacper Pobłocki (antropolog, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza / Uniwersytet Warszawski), prof. Józef Kwaterko (Wydział Romanistyki Uniwersytetu Warszawskiego). Rozmowę poprowadzi dr Tomasz Załuski (Instytut Kultury Współczesnej UŁ, ASP w Łodzi). Książka stanowi intelektualną oprawę projektu wystawienia opery Stanisława Moniuszki *Halka* w haitańskiej wiosce Cazale. Dostarcza informacji o wspólnej polsko-haitańskiej przeszłości, proponuje interpretacje historii i kultury obu krajów oraz stawia pytania o możliwość i charakter reprezentacji narodowej tożsamości w kontekście postkolonialnym — leżące u podstaw całego projektu weneckiego. Specjalnie zamówione w tym celu eseje dają wgląd w historyczne i społeczno-kulturowe konteksty projektu, a materiał wizualny zawarty w książce ukazuje zarówno spektakl operowy, jak i haitańską wyprawę artystów i towarzyszącego im zespołu.

Halka/Haiti 18°48'05"N 72°23'01"W C.T. Jasper i Joanna Malinowska, pod redakcją Magdaleny Moskalewicz, projekt graficzny: Project Projects, Zachęta — Narodowa Galeria Sztuki, Warszawa 2016. Książka wydana pierwotnie tylko w angielskiej wersji językowej towarzyszyła wystawie w Pawilonie Polskim na 56 Międzynarodowej Wystawie Sztuki w Wenecji.

24 maja (wtorek), godz. 17.30 ⊕ ○ 🌀
Spotkanie z cyklu *Sztuka dostępna. Spotkania ze sztuką współczesną dla osób niesłyszących*
→ zapisy: formularz zgłoszeniowy na stronie zacheta.art.pl lub a.zdzieborska@zacheta.art.pl

1 czerwca (środa), godz. 17 ⊕ ○ AD))
Spotkanie z cyklu *Sztuka dostępna. Spotkania ze sztuką współczesną dla osób niewidomych*
→ zapisy: formularz zgłoszeniowy na stronie zacheta.art.pl lub a.zdzieborska@zacheta.art.pl

zacheta.art.pl

- wstęp wolny | free entrance
- wstęp w cenie biletu | admission included in entrance fee
- wstęp płatny | entrance fee
- ⊕ obowiązują zapisy | registration required

pętla indukcyjna | induction loop

dostępne dla niesłyszących | accessible for the deaf and hearing impaired

AD)) audiodeskrypcja | audio description

3 czerwca (piątek), godz. 18 ○**Jak dziecko doświadcza podróży?**Spotkanie z Anną Alboth, autorką bloga *Rodzina bez granic* (thefamilywithoutborders.com)

→ prowadzenie: Anna Kaplińska-Struss

11 czerwca (sobota), godz. 16–20 ⊕ ○**Warsztaty świadomego podróżowania post-turysta. Pl Warsztaty dla dorosłych**

→ prowadzenie: Paweł Cywiński i Marysia Złonkiewicz

→ ograniczona liczba miejsc

→ zapisy: formularz zgłoszeniowy na stronie zacheta.art.pl

Liczba podróży zagranicznych przekroczyła miliard. Globalny trend podróżniczy jest jednak jednostronny — to mieszkańcy Północy jadą odpoczywać w krajach Południa. Rzadko na odwrót. Jednym ze skutków tego zjawiska jest ogromny przyrost wzajemnych powiązań globalnego Południa i globalnej Północy inspirowanych przez pojedynczych turystów. I właśnie od setek milionów indywidualnych turystycznych spotkań zależy będzie w wielkim stopniu kształt relacji pomiędzy całymi społeczeństwami. Jednocześnie turystyka stała się jedną z największych gałęzi światowej gospodarki. Co jedenaste miejsce pracy na świecie jest z nią związane. Czy wiecie, jaki procent pieniędzy wydawanych podczas wakacji trafia do pracowników i sąsiadów kurortów turystycznych, a jaki wraca na Zachód i dlaczego tak się dzieje? Jak wielki jest wpływ turystyki na przyrodę oraz na miejsca sąsiadujące z turystycznymi dzielnicami i kurortami? Kto traci, a kto zyskuje na wolontariacie turystycznym? Zastanawialiście się kiedyś, jak nasz wizerunek oddziałuje na mieszkańców odwiedzanych przez nas miejsc? Dlaczego, gdy podróżujemy po dalekim świecie, tak chętnie wpychamy słodkości w dziecięce rączki, podczas gdy naszym dzieciom nie pozwalamy przyjmować prezentów od nieznanomych? Czy macie patent na to, jak robić zdjęcia podczas podróży, by nie uprzedmiotawiać mijanych ludzi, by nie zamykać ich w filmowych klatkach? Czy podczas podróży turystycznymi szlakami zorientowaliście się, kto jest narratorem waszej turystycznej wyobraźni? A może zastanawialiście się kiedyś nad takim kształtem turystyki, w której tak zwany tubylec nie jest elementem krajobrazu, widoku, nie pełni jedynie roli ciekawostki czy służącego? Podczas warsztatów spróbujemy razem poszukać odpowiedzi na te pytania.

Paweł Cywiński — orientalista, kulturoznawca i geograf. Redaktor działu *Poza Europą* w magazynie „Kontakt”, współpracownik Polskiego Radia RDC, współtwórca projektu post-turysta.pl i uchodźcy.info.

Marysia Złonkiewicz — kulturoznawczyni, bałkanistka, absolwentka turystyki. Współtwórca projektu post-turysta.pl i inicjatywy Chlebem i Solą.

17 czerwca (piątek), godz. 12.15 ⊕ ○**Spotkanie z cyklu *Patrzyć/Zobaczyć. Sztuka współczesna i seniorzy***

→ prowadzenie: Barbara Dąbrowska i Maria Kosińska

→ zapisy: formularz zgłoszeniowy na stronie zacheta.art.pl lub informacja@zacheta.art.pl

23 czerwca (czwartek), godz. 18 ○**Niesłuchane! Pozafonograficzne zapisy sonosfery**

Wykład dr. hab. Dariusza Brzostka

25 czerwca (sobota), godz. 12 ⊕ ○**Słuchokrzę podróżnika — miejskie pocztówki dźwiękowe****Warsztaty dźwiękowe i field recording dla dorosłych**

→ prowadzenie: Krzysztof Topolski

→ liczba miejsc ograniczona

→ zapisy: formularz zgłoszeniowy na stronie zacheta.art.pl

Warsztaty są wprowadzeniem w praktykę spacerów akustycznych (tzw. spacerów ze słuchaniem) oraz realizację prostych nagrań terenowych, z edycją i podstawowymi informacjami na temat produkcji nagrań. Podczas warsztatów wybierzemy się na spacer w poszukiwaniu charakterystycznych krajobrazów dźwiękowych w okolicy Zachęty. Zbadamy nasz słuchokrzę — krajobraz akustyczny, tzw. soundscape. Nauczmy się słuchoać, a napotkane dźwięki nagramy, poddamy edycji i przygotujemy nagrania do prezentacji. Wykonamy również fotografie wybranych miejsc, gdzie realizowane będą nagrania.

Krzysztof Topolski — elektroakustyczny improwizator, autor soundartowych projektów, perkusista. W jego pracy kluczowe pojęcia to noise i soundscape. Interesują go m.in. live electronic, muzyka improwizowana i elektroakustyczna. Komponuje przy użyciu komputera, tworzy instalacje dźwiękowe oraz realizuje nagrania terenowe. Z saksofonistą Tomaszem Dudą tworzy projekt Arsyzyn/Duda, grał też na perkusji w zespole Kobiety, był założycielem wraz z m. bunio.s (Michałem Skrokiem) grupy Ludzie. krzysztoftopolski.wordpress.com

Cykl spotkań z artystami ○

W ramach cyklu artyści biorący udział w wystawie opowiedzą o podróżach związanych z realizacją prac prezentowanych na wystawie, przedstawią tło ich powstania i podzielą się swoim doświadczeniem wędrówki.

19 maja (czwartek), godz. 18**Spotkanie z C.T. Jasperem i Joanną Malinowską**

Joanna Malinowska i C.T. Jasper wraz z kuratorką i zespołem wyruszyli w podróż na Karaiby w celu spotkania z haitańskimi *Le Poloné* — potomkami polskich żołnierzy z legionów napoleońskich, którzy obrócili się przeciw dowódcom i walczyli o niepodległość niedawnej kolonii — by zaprezentować im *Halkę* Stanisława Moniuszki.

W efekcie tego spotkania powstała panoramiczna projekcja filmowa *Halka/Haiti*. 18°48'05"N 72°23'01"W, będąca dokumentacją przedstawienia, które odbyło się zimą 2015 roku w miejscowości Cazale. Podczas spotkania artyści opowiedzą o swoich wyjazdach na Haiti, spotkaniach z mieszkańcami Cazale, nawiązywaniu kontaktów z lokalnymi współpracownikami, budowaniu zaufania i wspólnej pracy nad projektem.

9 czerwca (czwartek), godz. 18**Spotkanie z Radkiem Szlągą i Honzą Zamojskim**

Wiosną 2012 roku Radek Szląga i Honza Zamojski wsiedli w Antwerpii na pokład statku towarowego, którym postanowili dopłynąć do Nowego Jorku na targi sztuki Frieze. Po dwóch dniach wyprawa nazwana *Transatlantyk* przestała mieć dla nich posmak metafizycznej wędrówki śladami Witolda Gombrowicza, a zaczęła smakować smażonym jedzeniem serwowanym codziennie przez filipińskiego kucharza. Po trzech dniach przeczytali wszystko, co mieli do przeczytania. Po czterech — nudziła ich nawet gra w koszykówkę pod pokładem. Po pięciu — myśleli już tylko o owocach, dziewczynach i nieodebranych mejlach. I o ziemniakach. Prezentowana na wystawie instalacja *Transatlantyk* jest rekonstrukcją stoiska na targach Frieze w Nowym Jorku.

30 czerwca (czwartek), godz. 18**Spotkanie z Jankiem Simonem**

Przygotowując pracę *Alang Transfer* pokazywaną na wystawie, Janek Simon ponownie pojechał do miejscowości Alang na wschodnim wybrzeżu Indii, gdzie znajduje się monumentalne cmentarzysko starych statków. Są tam rozbierane na części, a mieszkańcy miasteczka utrzymują się z ich sprzedaży. Simona interesowały znalezione na lokalnym targu mapy, instrukcje, stanowiące wyposażenie statków oraz pejzaże i portrety, które załoga i pasażerowie zabierali kiedyś ze sobą, by przypominały im o domu. Zakupione i przywiezione do Polski, stanowią niesamowity kolaż wielu języków wizualnych; świadectwo zderzenia różnych kultur podróży.

4 sierpnia (czwartek), godz. 18**Spotkanie z Wojciechem Gilewiczem**

Pokazywany na wystawie film Wojciecha Gilewicza pt. *Painter's Painting* obrazuje radykalne przyspieszenie charakteryzujące podróże artystyczne w XXI wieku. Artysta wykonał ten filmowy kolaż w ciągu kilku lat, podczas których przemieszczał się pomiędzy rezydencjami artystycznymi na czterech kontynentach: w Polsce, Stanach Zjednoczonych, Korei, Japonii, na Tajwanie oraz w RPA. W każdej scenie, niezależnie od otaczających go okoliczności, artysta ze skupieniem i nieprzerwanie maluje.

Spotkania z cyklu *Rozmowy podróżne* ○

Z poważnymi rozmowami o podróżach jest kłopot, gdyż nie da się jednoznacznie zdefiniować słowa „podróż”. Bo choć większość z nas instynktownie uzna ją za zwykłą zmianę miejsca pobytu, to ambaras pojawia się, gdy zaczniemy zastanawiać się, jaka musi być ta zmiana, aby można ją było nazwać podróżą. Z czasem pytań zacznie przybywać. Co podczas podróży dzieje się w naszej głowie? Jak zmienia się podróżowanie i czy można już mówić o śmierci figury prawdziwego podróżnika? Dlaczego podróżopisarstwo się nie zmienia i wciąż reprodukuje kolonialne stereotypy? O podróżach i zmianach, zarówno tych wewnętrznych, jak i zewnętrznych, rozmawiać będziemy z teoretykami i praktykami podróży.

→ koncepcja i prowadzenie spotkań z cyklu *Rozmowy podróżne*: Paweł Cywiński

31 maja (wtorek), godz. 18

Doświadczanie podróży

Spotkanie z Łukaszem Superganem i Kamilą Kielar

→ prowadzenie: Paweł Cywiński

Wybierając się w odległą podróż, odbywamy tak naprawdę dwie wyprawy jednocześnie. Pierwsza z nich jest wyprawą w świat fizyczny, namacalnie przestrzenny, obiektywnie geograficzny. Druga jest wyprawą metafizyczną, tożsamościową, wyprawą w czeluści wyobraźniowego świata turysty. Z podróżnikami Kamilą Kielar i Łukaszem Superganem porozmawiamy o tej drugiej wyprawie. Czym jest podróż, co nam daje, a co odbiera? Czy podczas podróżowania zawsze jesteśmy skazani na płytkość relacji i spostrzeżeń? A jeżeli tak, dlaczego uważamy, że uczy ona życia? Jak poradzić sobie z samotnością, wyobcowaniem, brakiem zrozumienia przez bliskich niepodróżujących?

Łukasz Supergan — z wykształcenia przyrodnik, z pasji obieżyświat. Od 12 lat podróżuje, realizując wędrowniki długodystansowe, górskie i nizinne. Spędził ponad dwa lata w 20 krajach Azji, w tym Iranie, Iraku i Pakistanie. Jest zwolennikiem poznawania świata wolno i świadomie, dlatego przeszedł pieszo ponad 15 tysięcy kilometrów, choć swoje podróże mierzy liczbą chwil, a nie przebytą odległością. Introwertek zbierający historie ludzi. Autor książek *Pustka wielkich cisz* i *Pieszko do irańskich nomadów* oraz bloga www.lukaszsupergan.com.

6 czerwca (poniedziałek), godz. 18

Śmierć podróżnika

Spotkanie z prof. Anną Wieczorkiewicz i dr hab. Anną Horolets

→ prowadzenie: Paweł Cywiński

Czy żyją jeszcze prawdziwi podróżnicy? Co byśmy pomyśleli, gdyby nasz wzrok padł na niewielki nekrolog, prostą czarną ramkę i krótką informację: „Podróżnik zginął śmiercią tragiczną. Utonął w morzu gotówki. Zamiast kwiatów, prosimy o wpłaty na cele charytatywne. Pograżeni w rozpacz turyści”. A może na katafalku nikogo nie ma i nekrologi podróżników pisane są przedwcześnie? Z antropolożką kultury prof. Anną Wieczorkiewicz i socjolożką migracji dr hab. Anną Horolets rozmawiać będziemy o tym, kim jest współczesny podróżnik, i czy w XXI wieku zdezaktualizował się podział na podróżników i turystów.

prof. **Anna Wieczorkiewicz** — absolwentka etnologii i antropologii kulturowej oraz filologii polskiej na Uniwersytecie Warszawskim, wykłada w Instytucie Etnologii i Antropologii Kulturowej na macierzystej uczelni. Jej szczegółowe badania ogniskują się wokół kulturotwórczego potencjału podróży i turystyki oraz problematyki kulturowego istnienia ciała. Jest autorką książek: *Wędrowcy fikcyjnych światów. Rycerz, pielgrzym i włóczęga* (1997), *Muzeum ludzkich ciał. Anatomia spojrzenia* (2000), *Apetyty turysty. O podróżniczych kontaktach ze światem* (2008), *Monstrarium* (2009), *Czarna kobieta na białym tle. Dyptyk biograficzny* (2013), a także współredaktorką prac zbiorowych.

dr hab. **Anna Horolets** — socjolożka i antropolożka społeczna, pracuje na Uniwersytecie Gdańskim. Jej zainteresowania naukowe ogniskują się wokół mobilności, procesów tożsamościowych i języka. Od kilku lat zajmuje się badaniami czasu wolnego, turystyki i migracji. Jest autorką książek *Obrazy Europy w polskim dyskursie publicznym* (2006), *Konformizm, bunt, nostalgia. Turystyka niszowa z Polski do krajów byłego ZSRR* (2013).

16 czerwca (czwartek), godz. 18

O kondycji współczesnej literatury podróżniczej

Spotkanie z dr Moniką Sznajderman i Dariuszem Fedorem

→ prowadzenie: Paweł Cywiński

Podróżopisarstwo to ciekawy gatunek. Z punktu widzenia rynkowego ma się nad wyraz dobrze (niemal tak jak w XIX wieku). Z punktu widzenia opinotwórczości również święci triumfy — od pokoleń bardzo silnie kształtuje naszą turystyczną wyobraźnię. Wielu specjalistów wskazuje natomiast, że jakość współczesnych książek podróżniczych jest coraz gorsza, a sam sposób ujmowania swojej gatunkowości nie rozwija się od czasów kolonialnych. Z dr Moniką Sznajderman, szefową Wydawnictwa Czarne i Dariuszem Fedorem, redaktorem naczelnym „Kontynentów” porozmawiamy o grzechach autorów literatury podróżniczej, o tym, czym jest dobre podróżopisarstwo, i jak czytelnik może wpływać na jakość literatury.

dr **Monika Sznajderman** — ukończyła etnologię na Uniwersytecie Warszawskim (doktorat zrobiła w Instytucie Sztuki PAN), autorka trzech książek: *Zaraza. Mitologia dżumy, cholery i AIDS* (1994), *Biblia pauperum. Szkice o wideo i kulturze popularnej* (1998), *Błazen. Maski i metafory* (2001 i 2014). Od 20 lat prowadzi Wydawnictwo Czarne. Mieszka w Beskidzie Niskim.

Dariusz Fedor — z wykształcenia filolog polski, dyplom obronił w katedrze kultury Uniwersytetu Warszawskiego. Redaktor naczelny i właściciel kwartalnika reporterów, pisarzy, fotografów-podróżników „Kontynenty”. Przez wiele lat związany z „Gazetą Wyborczą”, był też zastępcą redaktora naczelnego magazynu „Logo” oraz głównym redaktorem książek w wydawnictwie Agora.

Mikrowyprawy

W czerwcu, lipcu i sierpniu odbędzie się kilka

wycieczek — mikrowypraw — po Warszawie.

Uczestnicy odkryją nieznanne oblicza swojego miasta,

przemierzając je pieszo, na rowerze i kajakiem. Zmierzą się z niebezpieczeństwami, jakie kryje w sobie dzika przyroda kanału goćfawskiego, zbliżą do granic ludzkiej wytrzymałości, zdobywając bieguny stolicy, spenetrują najbardziej niedostępne obszary stolicy. Przy okazji poszukają też odpowiedzi na pytania, co tak naprawdę pociąga nas w podróżowaniu, które obiekty i zdarzenia w czasie podróży są dla nas atrakcyjne, i dlaczego nie zauważamy ich w codziennym życiu. Terminy i szczegółowe informacje znajdziecie na naszej stronie zacheta.art.pl

→ prowadzenie: Szczepan Żurek, Stanisław Łubieński, Krzysztof Topolski

PROGRAM FILMOWY ○

W ramach związanych z wystawą *Podróżnicy* projekcji *Artysta przedstawia* będzie można zobaczyć filmy drogi i te o podróżowaniu, wybrane przez obecnych na wystawie artystów. Będą to filmy fabularne, zarówno klasyczne pozycje jak *Fitzcarraldo* Wernera Herzoga, ale i mniej oczywiste, także filmy dokumentalne. Pokazy poprzedzone będą krótkim wstępem pozwalającym zrozumieć wybór artystów, poszerzającym kontekst o historię filmu, umożliwiającym zapoznanie się z praktyką dokonującego wyboru artysty. Szczegóły programu na stronie zacheta.art.pl

24 maja (wtorek), godz. 18

7 czerwca (wtorek), godz. 18

14 czerwca (wtorek), godz. 18

21 czerwca (wtorek), godz. 18

→ sala multimedialna

5 lipca (wtorek), godz. 21

12 lipca (wtorek), godz. 21

19 lipca (wtorek), godz. 21

26 lipca (wtorek), godz. 21

→ letnie kino plenerowe w Kluboidalni Eufemia, Krakowskie Przedmieście 5 (wejście od pasaży Wacława Niżyńskiego)

program edukacyjny: Anna Zdzieborska i zespół
program filmowy: Stanisław Welbel

Program edukacyjny towarzyszący wystawie *Podróżnicy* współfinansowany przez miasto stołeczne Warszawa w ramach programu *Zachęta na lato*.

